

RAPPORT 2008

Lagspill og dragkamp?

En undersøkelse om samarbeidet
mellom hjem og skole

STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE

FORORD

Stiftelsen Bergensklinikkene får årlige oppdrag fra Helsedirektoratet, og i 2006 ble kompetansesenteret tildelt midler for å styrke arbeidet innen tidlig intervensjon. Ett av prosjektene har omhandlet å fremskaffe kunnskap om samhandling mellom skole og hjem.

Skolen og foresatte er viktige samarbeidspartnere der de hver for seg og sammen representerer viktige arenaer i barn og unges liv. Kompetansesenteret skal bidra til å utvikle kompetanse med innsatser som kan bidra til å forebygge utvikling av risikoatferd blant barn og unge. Skal en nå frem med tiltak som skal styrke og beskytte mot risikoatferd, må det foregå der barn og unge ferdes, eller gjennom tiltak som når miljøer og arenaer som påvirker deres oppvekstvilkår. Skolen er en slik arena, og samarbeidet mellom hjem og skole er en viktig faktor i utdanningsløpet. En har kunnskap om at foreldres deltakelse i skolen beskytter mot utviklingen av risikoatferd, men på hvilken måte er mer usikkert. Skolene antyder at foreldres deltakelse ser ut til å avta med barnas økte alder.

Kompetansesenteret har gjennomført en undersøkelse om nevnte tema, og i denne foreliggende rapporten har en gjennom tre ulike perspektiver søkt å få kunnskap om forhold som kan påvirke samarbeidet mellom hjem og skole, og hvordan dette samarbeidet erfares fra skolen og hjemmets side.

Undersøkelsen er gjennomført med midler fra Helsedirektoratet og utført ved 46 skoler i Hordaland og Sogn og Fjordane, våren og høsten 2007. I tillegg har en intervjuet 7 foreldre av voksne rusmiddelavhengige, med et retrospektivt fokus på de voksne barnas skolehistorie.

Stiftelsen Bergensklinikkene vil rette stor takk til skoler og skoleledere, kontaktlærere og foresatte, samt foreldre av voksne rusmiddelavhengige som var villige til å delta i undersøkelsen.

Rapporten finnes i to utgaver. En trykket versjon med vekt på resultatene, samt en utvidet versjon som også inneholder en nærmere gjennomgang av bakgrunnen for prosjektet, samt oversikt over utvalget og deltakelse. Den utvidete rapporten kan lastes ned fra Stiftelsen Bergensklikkens hjemmesider: www.bergenclinics.no

Undersøkelsen er ledet av en prosjektgruppe som har bestått av Vibeke Johannessen, Arne Klyve og Sonja Mellingen. Sivert Straume har bistått prosjektgruppen i den statistiske bearbeidingen av materialet. Den grafiske utformingen av spørreskjemaene, samt gjennomføringen av utsendelse og scanning har vært utført av SMI markedsundersøkelser AS.

Stiftelsen Bergensklinikkene håper funnene som presenteres kan bidra til debatt og videre utvikling av samarbeidet mellom hjem og skole.

Mai 2008

Stiftelsen Bergensklinikkene

Erling Pedersen

Adm. direktør

ISBN: 978-82-8224-002-4

INNHold

Innledning	4
Sammendrag	4
Foresatte i skolen – trenger vi det?	5

MØTE MELLOM HJEM OG SKOLE 7

Kontaktlærerne i møte med foresatte 7

Vurdering av samarbeidet	7
Hva påvirker samarbeidet?	8
Kontaktlærers fokus i utviklingssamtalen/konferansetimen	8
Foresattes fokus i utviklingssamtalen/konferansetimen	9
Foresattes innsats i skolen	9
Hvorfor følger ikke foresatte opp?	10
Utvidet kontakt mellom hjem og skole	12
Tiltak når foresatte ikke følger opp	12
Hvordan bedre samarbeidet mellom hjem og skole?	13
Elevs deltakelse i utviklingssamtalen/konferansetimen	14
Holdninger til samarbeid med foresatte	15
Skoleresultater og foresattes oppfølging i skolen	15

Foresatte i møte med skolen 17

Viktigheten av samarbeid	17
Tilfredshet med skolen	17
Involvering i skolen	18
Hjelp til skolearbeid	18
Foresattes betydning i skolen	18
Holdninger til egen involvering i skolen	19
Fokus i konferansetimen/utviklingssamtalen	19
Erfaringer i møte med skolen	19
Problematisk forhold til skolen	20
Skolens håndtering av barnet	20

Oppsummering 21

Ens barn er ens ømme punkt	22
Oppsummering	26

AVSLUTNING 27

Innledning

Stiftelsen Bergensklinikkene v/Kompetansesenteret har i en årrekke arbeidet med å styrke innsatser som kan bidra til å forebygge utvikling av risikoatferd blant barn og unge. Sentralt i dette arbeidet står faktorer som kan beskytte mot en negativ utvikling. Her er skolen og foreldrene viktige samarbeidspartnere, samtidig som de representerer viktige arenaer for arbeidet. En vet at foreldresamarbeid med skolen beskytter mot utvikling av risikoatferd, men på hvilken måte, er usikkert. Samarbeid øker foresattes deltakelse i barnets skolegang. Dette kan igjen bidra til å øke barnets trivsel og faglige innsats. Bedre prestasjoner gir større muligheter til å velge mellom ulike utdanninger og dermed øke sannsynligheten for et sosialt og økonomisk trygt fundament som voksen.

I samarbeidet med foresatte og skoler har det fremkommet en undring over og bekymring for hvorfor foresattes deltakelse i samarbeid med skolen ser ut til å avta etter hvert som barna blir eldre. Dette har ført til en økt interesse og nysgjerrighet omkring forhold som påvirker dette samarbeidet, og bidro til at Stiftelsen Bergensklinikkene søkte om midler fra Sosial- og helsedirektoratet for å få kunnskap om hvordan både foresatte og skolen faktisk erfarer samarbeidet.

Sosial- og helsedirektoratet bevilget i 2006 midler til å gjennomføre en studie. Denne ble gjennomført ved skoler på barne- og ungdomstrinnet i Hordaland og Sogn og Fjordane våren og høsten 2007. I tillegg ble foreldre av voksne rusmiddelavhengige intervjuet, med fokus på barnas skolehistorie i et retrospektivt perspektiv.

Sammendrag

I undersøkelsen fremkommer det at kontaktlærere vurderer foresattes engasjement og innsats som avgjørende for barns resultater i skolen. Likevel erfarer de at gjennomsnittlig 22% av de foresatte ikke følger barna tilstrekkelig opp i skolen. 87% av samarbeidet med foresatte vurderes som lett. Kvinnelige kontaktlærere erfarer signifikant mer vansker i samarbeid med foresatte enn det mannlige gjør. Barns hjemmeforhold er i liten grad tematisert i utviklingssamtalene på skolen.

Foresatte som deltar på foreldremøter, opplever skolen som imøtekommende og velvillig, og så mange som 62% av dem mener at de kunne engasjert seg mer i skolen enn de faktisk gjør. 41% av de foresatte synes at kompetansen deres ofte ikke strekker til når de skal hjelpe med skolearbeidet. 24% av foresatte er bekymret for skolens håndtering av barnet, og 7% erfarer forholdet til skolen som problematisk.

I intervju med foreldre av voksne rusmiddelavhengige der en har fokus på barnas skolehistorie, fremkommer det at foreldrene grovt sett forstår skoleerfaringene på to måter: 1) *at alt gikk relativt greit til barnet begynte på ungdomsskolen*, eller 2) *at foreldrene var bekymret for om barnet klarte seg i skolen, på grunn av faglige eller sosiale problemer, gjennom hele skoleløpet*.

I undersøkelsen har en stilt en rekke spørsmål om skolen, om foresatte og om erfaringer knyttet til skolehistorien for noen av dem som gjennom risikoatferd utviklet en avhengighet til rusmidler. Et sentralt punkt i forebygging med hensyn til samarbeid mellom hjem og skole er hva som er viktig med at foresatte engasjerer seg i skolen, og med at samarbeidet mellom hjem og skole fungerer godt.

Foresatte i skolen – trenger vi det?

Erfaringer fra skolen preger mange gjennom hele livet. Skolen er en arena for positivt mangfold og vekst, men kan også være et sted hvor en opplever manglende mestring og negative konsekvenser av sosiale ulikheter. Elevene møter skolen med spenning. Erfaringene videre vil innebære både medgang og motgang. Slik kan det også være for foresatte. De fleste foresatte er forventningsfulle og stolte når de møter på skolen med barnet sitt første skoledag.

For noen vil den videre deltakelsen variere i stor grad, og stoltheten og rankheten fra første skoledag kan forsvinne i løpet av barnets skoletid. Fra skolen antydes det at andelen foresatte som deltar aktivt, ser ut til å avta med barnas økte alder, og for noen avsluttes kontakten med skolen med vonde tanker om ikke å strekke til eller være god nok.

Hvorfor opplever noen foresatte at de ikke strekker til i skolen? Trenger vi egentlig foresatte i skolen?

For å svare på det siste først: Foresattes deltakelse i skolen er viktig av flere grunner. Barn med foresatte som er aktivt til stede på alle barnets arenaer, opplever gjerne større grad av kontinuitet og trygghet i oppveksten. Dette er bra i seg selv, men også av hensyn til å forebygge utviklingen av problemer og beskytte mot utprøvende risikoatferd. Fordi en ikke kan forutse alle utfordringene barnet vil møte, og heller ikke kan beskytte mot alle slags farer, må en gjøre barn og unge sterke nok til å mestre det livet byr på. Barn som opplever at de har ferdigheter, at de mestrer verden og kjenner indre styrke, har større motstand mot å utvikle problemer. En vet at foreldresamarbeid med skolen beskytter mot utviklingen av risikoatferd, men på hvilken måte, er usikkert. Samarbeid øker foresattes deltakelse i barnets skolegang. Dette kan igjen bidra til å øke barnets trivsel og faglige innsats. Bedre prestasjoner gir større muligheter til å velge mellom ulike utdanninger og dermed øke sannsynligheten for et sosialt og økonomisk trygt fundament som voksen.

I Stortingsmelding nr. 16 «...og ingen stod igjen», som ble utredet i 2006–2007, heter det:

«Mennesker lærer hele livet. Læring skjer på alle arenaer og i alle livets situasjoner. Alle har potensial for læring, og vi må sørge for at dette potensialet kommer både det enkelte individet og samfunnet best mulig til nytte. I dag går for mange unge ut av grunnskolen med utilstrekkelige ferdigheter og kompetanse. Vi kan ikke godta at så mange faller utenfor. Når forskjeller i læring så tydelig følger sosiale mønstre som i dag, er dette et samfunnsansvar vi må ta på oss».

Regjeringen har med dette tatt til orde for å øke den sosiale samhandlingen mellom generasjoner, slik at flere av dem som ønsker det, kan frigjøre seg fra sine foresattes sosioøkonomiske rammebetingelser og skape sin egen plattform ut fra egne forutsetninger. Kanskje kan en ved å få med en større del av gruppen foresatte i skolen bidra til at myndighetene når sitt mål om å utjevne de sosiale forskjellene i utdanningsløpet?

Så til neste spørsmål: Hvorfor er det slik at noen foresatte opplever at de ikke strekker til i skolen? Sannsynligvis er det flere forhold som kan påvirke dette. Kontakten mellom foresatte og skole er formelt regulert gjennom opplæringsloven. Det er riktig nok få slike formelle krav til samarbeid, men to ganger i året skal det innkalles til en såkalt foreldrekonferanse eller utviklingssamtale (US). I forskriften til loven heter det at en i løpet av samtalen skal komme frem til en felles forståelse av hva som «særskilt skal legges vekt på i det videre arbeidet». En slik felles forståelse krever kanskje et klima der en kan snakke sammen om eleven, dele perspektiv og respektere eventuelle ulike synspunkter. Er det slik foresatte opplever at skolen møter dem?

Skolen er kulturbærer på vegne av samfunnet. Det at noen foresatte finner samarbeidet vanskelig, kan skyldes flere enkeltstående forhold, men også et samvirke av ulike forhold. Noen foresatte har kanskje vansker med å forstå den kulturen skolen formidler, eller de tar avstand fra den. Andre foresatte opplever at skolen ikke lar seg kulturelt påvirke av det de selv har å bidra med, og som konsekvens erfarer de en avvising fra skolen. Foresatte kan også føle seg krenket og underlegne i møte med skolen. Kan det tenkes at foresattes deltakelse avtar, eller ikke utnyttes tilstrekkelig, fordi de ikke føler seg respektert og ivaretatt i dette møtet? Er foresatte usikre på kvaliteten i det arbeidet skolen gjør med barna deres, både faglig og sosialt?

De fleste foresatte lar seg berøre av vurderinger av sine barn, og dermed implisitt for vurdering av sin egen måte å løse rollen som foresatt på. Klarer skolen i tilstrekkelig grad å ivareta dem i forhold til dette i de pålagte møtepunktene? Slik forskriftene til opplæringsloven legger opp til, er US en samtale der elevens prestasjoner, både sosialt og faglig, skal vurderes. Dette kan bidra til å øke sårbarheten til foresatte og gjøre at samarbeidet i enda sterkere grad utsettes for press. Hvordan skal lærerne ivareta dette samtidig som de skal imøtekomme alle krav til dokumentasjon og oppgaver i et system som allerede er presset på ressurser? Er lærerne bekymret for kvaliteten på eget arbeid fordi de opplever at tiden deres ikke strekker til til å utføre arbeidsoppgavene slik de hadde ønsket?

Kanskje har lærerne flere tanker om bedre måter å håndtere samarbeidet med foresatte på enn de får mulighet til å utvikle i praksis? Hvordan kan vi nytte denne kunnskapen, slik at en etablerer gode og positive møter mellom hjem og skole – møter som kommer elevene til nytte?

Noen ganger vil det være avvik i oppfatningene av elevene mellom hjem og skole. Hvordan skal man klare å samarbeide godt om eleven/barnet på tross av slike avvikende oppfatninger? Gjennom dette prosjektet har en håpet på å bidra med ny kunnskap om slike forhold. Bedre forståelse av foresattes involvering i skolen kan bidra til å skape en skole for alle foresatte og dermed være et skritt i retning av regjeringens målsetting om å utjevne de sosiale forskjellene i skolen.

Denne undersøkelsen har hatt som hovedmål å få kunnskap om hvordan samarbeidet mellom hjem og skole fungerer. I arbeidet er det hentet inn informasjon fra tre ulike perspektiver: kontaktlærere, foresatte som deltar på foreldremøte, og foreldre av voksne rusmiddelavhengige.

En undersøkelse som dette har som mål å gi svar på spørsmål, men i praksis erfarer en gjerne at enkelte svar genererer nye og interessante spørsmål. Slik er det også her. Heller enn å ha alle svar har vi nå flere spørsmål som kan være nyttige for å forstå, og som kan bidra til å bedre samarbeidet mellom hjem og skole. Kunnskap er ingen statisk størrelse. Den er i utvikling om en vil la seg lede av den, og bare slik kan en erobre nye viktige kunnskapslandskaper.

MØTE MELLOM HJEM OG SKOLE

I studien som denne undersøkelsen er en del av, har en hatt fokus på kontaktlæreres møte med de foresatte, foresatte som møter på foreldremøter, og deres erfaringer med å møte skolen, og foreldre til voksne rusmiddelavhengige sine erfaringer med skolen. Ønsket med undersøkelsen var å kaste lys over hvordan samarbeidet mellom hjem og skole erfares, fra de ulike deltakernes perspektiv. Hensikten med kunnskap omkring disse erfaringene er å få informasjon som kan bidra til å utforme ordninger som kan styrke og bedre dette samarbeidet, slik at det kommer barn og unge til gode i forbindelse med forebygging av risikoatferd.

I undersøkelsen har en valgt ulike metoder. Kontaktlærerne og foresatte som møter på foreldremøte, har fylt ut spørreskjemaer. Foreldre av voksne rusmiddelavhengige er intervjuet med semistrukturert intervju.

Det er viktig å understreke at tilbakemeldingene fra kontaktlærere, foresatte som deltok på møter, og foreldre av voksne rusmiddelavhengige ikke nødvendigvis representerer den hele og fulle sannheten om møtet mellom hjem og skole. Dette er utvalgets betraktninger omkring temaet den dagen de svarte på visse spørsmål slik de ble forelagt dem. De fleste mennesker er preget av livet de til enhver tid lever, og erfaringene deres vil også prege blikket deres på verden. Begrensningene i dataene er dermed at de kun sier noe om hva respondentene mente om temaet, ut fra de rammene som ble lagt gjennom spørsmålene i undersøkelsen, og på det tidspunktet denne ble gjennomført.

Mange av spørsmålene til kontaktlærerne og de foresatte som deltok på foreldremøte, var spørsmål hvor deltakerne skulle angi på en skala fra 1 til 10 hvor enige eller uenige de var i ulike påstander. Noen av spørsmålene var også formulert slik at respondentene skulle vurdere betydningen av de faktorene de ble forelagt. I mange av tilfellene valgte en i analysefasen å dikotomisere svarene. Det betyr at en delte skalaen på midten, hvor svar på den ene halvdelen innebar enighet i utsagnene/påstandene og svar på den andre halvdelen innebar uenighet. I realiteten kan respondentene da ha vært enige eller uenige i større eller mindre grad, men svarene deres blir kategorisk oppfattet som tilhørende den ene eller den andre siden av skalaen. På denne måten blir det lagt en sterkere beslutsomhet i svarene enn det som kan ha vært ment. Denne analysemetoden er vanlig. Resultatene må likevel ses i lys av de metodene en har anvendt, for at man skal forstå dem.

Presentasjonen av resultatene er organisert slik at en først får en oversikt over resultatene fra under-

søkelsen blant kontaktlærerne, og etterpå en tilsvarende oversikt fra undersøkelsen blant de foresatte. Resultatene vil bli fortløpende kommentert der det er naturlig. Intervjuene med foreldre av voksne rusmiddelavhengige er i mindre grad gjenstand for diskusjon, av respekt for de historiene som en her har fått innblikk i.

Kontaktlærerne i møte med foresatte

Kontaktlærere skal være et bindeledd mellom foresatte og skolen. I møte mellom kontaktlærer og foresatte vil det ofte være elevens utvikling som er tema. Utviklingssamtalen (US) er som nevnt den lovpålagte arenaen for dette møtet og har vært svært viktig for prosjektet. Dataene fra kontaktlærerne har gitt innblikk i hvordan dette møtet erfares, slik de ser det.

Vurdering av samarbeidet

«I hvor stor andel av kontakten med foresatte opplever du at det er lett å samarbeide, og i hvor stor andel er det vanskelig å samarbeide (antyd prosentvis fordeling)?»

For å få en forståelse av kontaktlærernes vurdering av samarbeidet med de foresatte og hvor utfordrende kontakten med de foresatte var, ble de bedt om å angi hvor stor andel av samarbeidet med foresatte de vurderte som lett, og hvor stor andel som var vanskelig. De ble bedt om å antyde en prosentvis fordeling mellom lett og vanskelig. Gjennomsnittet av svarene her viser at 87% av samarbeidet med foresatte vurderes som lett, og 13% som vanskelig. Frekvensanalyser viste at 3% av kontaktlærerne vurderte 40% som vanskelig, mens 60% vurderte 10% eller mer som vanskelig.

Analyser på grupper i utvalget viste at det var en kjønnsmessig forskjell i vurderingen av samarbeidet med de foresatte. Kvinnene i utvalget erfarte signifikant mer vansker i samarbeidet med de foresatte enn mennene gjorde. En kan vanskelig ha noen fastspikret oppfatning av hva dette kan skyldes, blant annet fordi en i spørsmålet ikke har spesifisert om det her er snakk om ulike typer samarbeid eller ulike typer foresatte. Det er likevel fristende å stille noen spørsmål omkring dette funnet. Kan denne forskjellen tyde på at det er en forskjell i hvordan de kvinnelige lærerne håndterer samarbeidet med foresatte, eller er det et uttrykk for at de foresatte opptrer forskjellig overfor de kvinnelige og de mannlige lærerne? Kan det at kvinnene rapporterer om noe mer samarbeidsproblemer, være et uttrykk for at de er mer sensitive for klimaet mellom seg og de fore-

satte, og at de dermed oppfatter fortene når det er vansker eller utfordringer i samarbeidet? En vet blant annet fra foreldreundersøkelsen i dette prosjektet at det er en overvekt av mødre som møter på skolen i forbindelse med samarbeid. Kan dette bidra til andre typer utfordringer i samarbeidet enn om det var flere fedre som møtte?

Hva påvirker samarbeidet?

«Ulike faktorer påvirker samarbeidet mellom hjem og skole. Ut fra din erfaring, hvor stor betydning tror du de enkelte faktorene nevnt nedenfor har?»

Det kan være ulike faktorer som påvirker samarbeidet mellom hjem og skole. Kontaktlærerne ble bedt om å angi betydningen av en rekke faktorer. Når en rangerer dem etter hvor viktig kontaktlærerne erfarer at de er, får man denne rekkefølgen: Nummer 1 er den årsaken kontaktlærerne oppfattet som viktigst, og nummer 8 den lavest rangerte årsaken.

- 1) kommunikasjon mellom hjem og skole
- 2) foresattes innstilling til skolen
- 3) kontaktlærers innstilling til barnet
- 4) foresattes tid til å følge opp barnet i skolen
- 5) foresattes engasjement overfor skolen
- 6) kontaktlærers tilgjengelige tid til samarbeid
- 7) kontaktlærers kommunikasjonsopplæring
- 8) foresattes kunnskap om mål i skolen

Som en ser, setter kontaktlærerne kommunikasjon som den faktoren som har størst betydning for samarbeid. Dette er ikke overraskende da samarbeid i stor grad påvirkes av hvordan aktørene kommuniserer seg imellom. Det er kanskje mer overraskende at kontaktlærerne anser foresattes innstilling til skolen og sin egen innstilling til barnet som så pass viktig for samarbeid. At foresattes tid til oppfølging er av betydning, slik kontaktlærerne ser det, er forståelig. Et samarbeid er fundamentert blant annet på hvor høyt man prioriterer de gjøremål som inngår som en del av det en skal samarbeide om. Hvor engasjerte foresatte er i skolen, er også betydningsfullt, synes kontaktlærerne, og faktisk viktigere enn deres egen tid til samarbeid.

Også her viste det seg å være en kjønnsmessig forskjell i svarene. Kvinnene i utvalget rangerte sin egen kompetanse med hensyn til kommunikasjon som signifikant viktigere i påvirkningen av samarbeidet mellom hjem og skole enn det mennene gjorde. Igjen blir det naturlig å stille spørsmål ved hvorfor en finner en slik kjønnsforskjell.

Hvorfor erfarer de kvinnelige lærerne at deres egen kommunikasjonskompetanse har større betydning for samarbeidet med foresatte enn det mennene gjør? En åpenbar forklaring er at kvinnelige lærerne i større grad ser at deres egne ferdigheter er av betydning for hvordan samarbeidet med foresatte kan utvikle seg. Betyr det at de kvinnelige lærerne da også tar større ansvar for at samarbeidet skal fungere, og at de i større grad anser seg selv som en aktør som kan forbedre dette samarbeidet?

Dette var faktorer/alternativer kontaktlærerne ble presentert for, men de fikk også muligheten til selv å angi, gjennom et åpent svaralternativ, faktorer de anså som viktige. Her ble følgende viktige faktorer trukket frem:

- Foresattes prioritering av tid og engasjement for skolen
- Tid tilrettelagt når foreldre kan
- Prosjekt på skolen der hjemmet kan bidra, praktisk m.m.
- Kontaktlærers måte å kommunisere med foresatte på
- Hvordan de foresatte omtaler skolen/ andre foresatte hjemme
- Foresatte må fortelle barnet at skole er viktig, og spille på lag med skolen, ikke alltid tro blindt på det barnet forteller hjemme
- Foresattes kommunikasjon seg imellom

Som en ser, er flere av kontaktlærernes egne forslag svært like dem de ble forelagt.

Kontaktlærers fokus i utviklingsamtalen/konferansetimen

«Ut fra din erfaring, i hvor stor grad vektlegger du temaene nedenfor i konferansetimen/ utviklingsamtalen?»

En av hypotesene knyttet til samarbeidsfaktorer var en forskjellighet i ønske av tema mellom kontaktlærerne og foresatte i US, og at temavalg kunne bidra til å skape unødig avstand mellom foresatte og kontaktlæreren i samarbeidet om eleven/barnet. Vi ba derfor kontaktlærerne rangere hvilke tema de vektla i US.

Kontaktlærerne meldte tilbake om at de selv la størst vekt på fokus rundt barnets *sosiale og faglige kompetanse*. Dernest hadde de fokus på de *pedagogiske utfordringene* knyttet til barnets opplæring, *foresattes tilfredshet med skolen, kontaktlærers relasjon til barnet, foresattes forventninger til barnets ferdigheter* samt *avklaring av forventninger mellom hjem og skole*.

De temaene som kontaktlærerne i minst grad hadde fokus på, var *foresattes rolle i forhold til skolen, andre (uspesifiserte) forhold ved barnet, foresattes relasjon til barnet og forhold ved barnets hjemmesituasjon*.

Her viste det seg å være forskjeller i materialet både med hensyn til kjønn og skoletrinn. Kvinnene i utvalget vektla fokus på barnets faglige kompetanse signifikant høyere enn mennene, og kontaktlærere på barnetrinnet hadde signifikant større fokus på barnets sosiale kompetanse enn det kontaktlærerne på ungdomstrinnet hadde. For å ta forskjellen mellom trinnene først: Det er mange sosiale brikker som skal på plass når barna i første del av skolekarrieren sin skal innordne seg skolens spilleregler og hverandre. Det er stor forskjell på barn med hensyn til utvikling og modning, og at dette får særlig fokus på barnetrinnet, er naturlig. Mye faller på plass de første årene, noe som kanskje gjør fokus på disse tingene mindre nødvendig på ungdomstrinnet.

Når det gjelder kjønnsforskjellen, er det interessant at kvinnene vektlegger barnets faglige kompetanse i sterkere grad enn mennene. Hvorfor er det slik? Kan det være at kvinnene anser det som en viktigere del av jobben sin å gi tilbakemelding til foresatte om hvordan den faglige utviklingen til barnet er? Kanskje kommer en nærmere svaret når en ser på hva kontaktlærerne tror de foresatte er opptatt av i US.

Foresattes fokus i utviklingssamtalen/ konferansetimen

«Ut fra din erfaring, hvilke av temaene nedenfor er viktige for de fleste foresatte i slike samtaler?»

Kontaktlærernes åpenhet i forhold til å være motakelig for foresattes behov i US har vært et tema i undersøkelsen. Deres vurdering av foresattes fokus i US var tenkt som et mål på dette. Kontaktlærerne vurderte at de foresatte var mest opptatt av *barnets faglige kompetanse*. Dernest mente de at de foresatte var opptatt av *barnets sosiale kompetanse, foresattes forventninger til barnets ferdigheter, foresattes tilfredshet med skolen, kontaktlærers relasjon til barnet og pedagogiske utfordringer knyttet til barnets opplæring*.

Kontaktlærerne vurderte at foresatte har minst fokus på *foresattes relasjon til barnet, avklaring av forventninger mellom hjem og skole, andre forhold ved barnet og forhold ved barnets hjemmesituasjon*.

I materialet er det er en forskjell mellom barne- og ungdomstrinnet på dette spørsmålet. Kontaktlærere på barnetrinnet vurderer foresattes fokus på sosial kompetanse i US signifikant høyere enn kontakt-

lærerne på ungdomstrinnet. Dette kan muligens skyldes noen av de samme forholdene som en så i forhold til kontaktlærernes eget fokus, nemlig det at sosial kompetanse er et viktig tema gjennom hele skolen, men kanskje særlig de første årene.

Som nevnt vektlegger kvinnelige kontaktlærere barnets faglige kompetanse signifikant høyere enn mannlige. Dette er i samsvar med det kontaktlærerne totalt sett også vurderer at foresatte har fokus på i US. Kanskje er det også derfor de kvinnelige lærerne vektlegger dette så høyt? Kan det være at de kvinnelige lærerne i større grad etterkommer det de vurderer at foresatte ønsker å snakke om, og at det er det som er grunnen til at de har mer fokus på den faglige utviklingen enn deres mannlige kollegaer?

For øvrig er det skåringsmessig små forskjeller mellom de ulike temaene, og vi finner ingen signifikante forskjeller i hva kontaktlærer har fokus på i US, og hva kontaktlærer vurderer at de foresatte har fokus på.

Hvordan barnet har det hjemme, er i begge tilfeller lite vektlagt. US varer i de fleste tilfeller kun 20 minutter, og dette begrenser forståelig nok omfanget av tema. Andre viktige årsaker kan være at kontaktlærere i liten grad kjenner seg kompetente til både å ta opp og ta imot denne typen informasjon. Når en tenker på utsatte barn i sårbare familier og at skolen kan være et viktig kontaktpunkt mellom en familie og mulige hjelpetiltak, kan det være uheldig. Det kan tenkes at kontaktlærerne er usikre på om dette er en egnet arena. Det er i tilfelle et valg som innebærer at en samtidig må besørge andre møtepunkt hvor slike tema kan tas opp. Finnes denne arenaen, eller bør en arbeide med å etablere en slik arena?

Foresattes innsats i skolen

«Hvor stor andel av foresatte følger ikke barnet tilstrekkelig opp i forhold til skolen (antyd en prosentvis andel)?»

I undersøkelsen var en opptatt av hvordan kontaktlærerne vurderte foresattes innsats i skolen, og engasjement i forhold til barnas skolegang. I gjennomsnitt oppgav kontaktlærerne at 22% av de foresatte ikke følger barna tilstrekkelig opp i forhold til skolen. Hvilken type oppfølging det her skorter på, er ikke spesifisert i spørreskjemaet. Kontaktlærerne som rapporterte at flere enn gjennomsnittet følger barna for dårlig opp i skolen, altså mer enn 22%, rapporterte også at en prosentvis høyere andel av samarbeidet med de foresatte var vanskelig ($r = 0,20$. $p < 0,05$).

Hvordan skal en forstå dette? For det første er det en forholdsvis stor andel foresatte som etter kontaktlærernes erfaring ikke følger barna tilstrekkelig opp. Skal en uroe seg over dette, eller vil det alltid være slik at foresatte kunne gjort mer for barna sine? Er det kanskje uklart for de foresatte hvordan de kunne bidratt eller fulgt barna bedre opp? I så tilfelle, kunne dette vært tydeliggjort fra skolens side? Er de foresatte i stand til å følge bedre opp, men uinteresserte når det kommer til stykket? Hvor mye er det rimelig at foresatte bidrar i opplæringen?

For det andre er det interessant at de kontaktlærerne som rapporterer en høyere andel foresatte som ikke følger opp, også erfarer mer samarbeidsproblemer med foresatte. Dersom kontaktlærerne signaliserer en misnøye med de foresattes oppfølging, kan dette medføre irritasjon på begge sider og være grobunn for samarbeidsproblemer. Foresatte som fornemmer en misnøye fra lærernes side, kan også gå i forsvar og bli mer kritiske både til lærerne og skolen. Tallene kan tyde på at en trenger en avklaring omkring hva skolen forventer av de foresatte. Dette kan ta bort noe av den potensielle spenningen i samarbeidet mellom hjem og skole. I noen tilfeller vil de foresatte ikke strekke til i møte med disse forventningene. Her er det viktig at en har ordninger som sikrer at de foresatte likevel holder kontakt med skolen og kjenner seg vel med å kunne bidra der de har muligheten. Dette vil nok kreve noe av skolene, men er vel anvendte ressurser dersom det kommer eleven til gode.

Resultatene viste også at kontaktlærerne på ungdomstrinnet erfarte at en signifikant høyere andel foresatte ikke fulgte barna tilstrekkelig opp, enn kontaktlærerne på barnetrinnet. Kan dette kun forklares med at foresattes interesse dabbet av, eller kan det også være at foresattes oppfølging endrer karakter etter som barna blir større? Er i så tilfelle foresattes innsats mindre synlig fra kontaktlærernes ståsted? Det er liten grunn til å tvile på at enkelte foresatte er mindre aktive i barnas skoleliv når barna kommer på ungdomsskolen. Har de grunn til det, og i så tilfelle – hvordan skal en motivere dem til å opprettholde kontakten med ungdommens skoleliv? Ungdomstiden er en brytningstid hvor mange tar avstand fra sine foresatte. Kan dette fraværet av foresatte også skyldes slike forhold?

Hvorfor følger ikke foresatte opp?

«Når foresatte ikke følger barnet opp tilstrekkelig, kan dette skyldes ulike forhold. Angi i hvilken grad de nedenforstående forholdene pleier å være aktuelle.»

Det kan være ulike grunner til at foresatte ikke følger barna tilstrekkelig opp i skolen. Kontaktlærernes

posisjon gjør at de får innblikk i mange familier. Kontaktlærerne ble derfor bedt om å prioritere mellom grunner til at foresatte ikke følger barna tilstrekkelig opp. I spørreskjemaet var det listet opp en rekke grunner som kontaktlærerne kunne rangere. De fire høyest rangerte grunnene var disse:

- 1) Foresatte har vansker med å forstå betydningen av bidraget sitt.
- 2) Foresatte prioriterer ikke å bruke tid på barnets skolegang.
- 3) Foresatte har for liten kunnskap om hvilken oppfølging barnet trenger i forhold til skolegangen.
- 4) Foresatte oppfatter det ikke som en del av sitt ansvar å involvere seg i skolen.

De to neste viktige grunnene var følgende:

- 5) Foresatte sliter med psykiske problemer og har ikke kapasitet til å følge opp barnet i skolen.
- 6) Foresatte er av annen kulturbakgrunn og har ikke kunnskap om det norske skolesystemet og foresattes forpliktelser.

De tre minst viktige grunnene slik kontaktlærerne vurderte det, var disse:

- 7) Foresatte har rusproblemer.
- 8) Tidspunktet for samarbeid lar seg ikke kombinere med foresattes arbeidstid.
- 9) Skolen er for lite fleksibel med tanke på tidspunkt og samarbeidsform, noe som vanskeliggjør foresattes muligheter til å stille opp.

Den høyest rangerte grunnen var altså at foresatte har vansker med å forstå betydningen av bidraget sitt. Dette er interessant av flere grunner. For det første er det mulig å gjøre noe med denne mangelen på kunnskap om hvor viktige de foresatte er. For det andre er det underlig at kontaktlærerne eller skolen kan vurdere de foresatte som så viktige, uten at de foresatte selv er klar over det. Det kan se ut som om skolen har en jobb å gjøre når det gjelder å informere foresatte om hva de har å si for barnas skolegang. Eller kan en snu på det og si at de foresatte i for liten grad orienterer seg om skolen?

Ser en litt nærmere på kontaktlærernes rangering, tegner det seg et systematisk mønster. De høyest rangerte grunnene har med foresattes relasjon til skolen å gjøre. Altså både hvor viktige de foresatte selv er i barnets skolegang, og hvor høyt de foresatte prioriterer barnets skolegang. Deretter prioriteres grunner som har med forhold ved de foresatte å gjøre, mens de lavest rangerte grunnene er knyttet

til forhold ved skolen. Kontaktlærerne forklarer altså mangel på oppfølging i stor grad med forhold som er uavhengige av dem selv. Er det rimelig å anta at kontaktlærerne i så måte har rett, eller er det mer sannsynlig at forhold ved dem selv er vanskeligere å oppdage? I dataene fra foresatte kom det informasjon som i noen grad kastet lys over det kontaktlærerne erfarte. Dette vil bli nærmere diskutert under gjennomgangen av resultatene fra undersøkelsen blant foresatte som deltok på foreldremøte.

Det er også forskjeller mellom skoletrinnene når det gjelder dette spørsmålet. Kontaktlærerne på ungdomstrinnet rangerer rusproblemer hos foresatte som en signifikant viktigere grunn til manglende oppfølging enn kontaktlærerne på barnetrinnet. Rusproblemer er på mange måter et tabu i samfunnet, og mange bruker mye krefter på å skjule sine problemer. I tillegg er rusproblemer ofte et dynamisk problem som utvikler seg over tid. Problemene kan derfor også bli større og mer synlige underveis i barnets skolegang. En vet blant annet fra undersøkelser blant kvinnelige rusmiddelavhengige at det å ha små barn gjerne beskytter mot at avhengighetsproblemer tar overhånd. Når barna blir større derimot, beskytter tilstedeværelsen deres mindre, og mors problemer har en tendens til å eskalere. Med andre ord kan det kontaktlærerne erfarer, være en reell tilbakemelding på det en allerede kjenner til fra forskning omkring rusmiddelavhengighet.

Det ble tatt høyde for at det kunne være grunner til manglende oppfølging som en ikke hadde tenkt på i utarbeidelsen av spørreskjemaet. Lærerne fikk derfor selv muligheten til å angi grunner. I det åpne svaralternativet foreslo noen kontaktlærere følgende årsaker til at foresatte ikke følger barna tilstrekkelig opp i skolen:

- Foresattes kompetanse
- Barnet *vil* ikke, og foresatte *orker* ikke
- Lite tid
- Prioritering
- Ikke kapasitet
- Samlivsbrudd
- Det er skolens ansvar å gi opplæring til barnet
- Foreldre viser tillit
- Følger ikke godt nok opp lekser og annen informasjon

Som en ser, er flere av disse grunnene svært beslektet med dem som var gitt som alternativer.

Er partene i samarbeidet fleksible nok slik kontaktlærerne vurderer det?

Et samarbeid handler gjerne om å komme en annen part i møte på én eller flere måter. Kontaktlærerne ble spurt om hvordan de vurderte både skolens og de foresattes fleksibilitet med hensyn til det å få i stand eller muliggjøre et godt samarbeid. Spørsmålene var formulert slik:

- *Er det tilstrekkelig fleksibilitet i dagens skolesystem med hensyn til å ivareta alle foresatte i skolen og slik muliggjøre et godt samarbeid mellom hjem og skole?*
- *Er de foresatte tilstrekkelig fleksible når det gjelder å få til et samarbeid med et skolesystem som har svært mange hensyn å ta og pålegg å forholde seg til?*

Kontaktlærerne ble bedt om å plassere svar på en skala fra 1 til 10, hvor 1 ville si at skolen/de foresatte ikke var fleksible nok, og 10 innebar at skolen/de foresatte var for fleksible.

I kontaktlærernes tilbakemelding plasserer de svarene sine gjennomsnittlig på 6.1 i vurderingen av skolens fleksibilitet, og på 5.6 i vurderingen av de foresatte. Det er med andre ord en antydning i retning av at kontaktlærerne vurderer det slik at skolen er litt mer fleksibel enn de foresatte er med hensyn til å få i stand et samarbeid mellom hjem og skole.

Det er fristende å si at dette burde være en selvfølge. Skolen er den profesjonelle parten i relasjonen og bør dermed ta mer ansvar og i større grad tilrettelegge for møtepunkt. På den andre siden kan en se det urimelige i dette. De fleste foresatte har et begrenset antall barn i skolen til enhver tid og skulle dermed ha større mulighet til fleksibilitet enn en kontaktlærer som har mange foresatte å forholde seg til.

Mennene i undersøkelsen vurderte både skolen og de foresatte som signifikant mer fleksible enn de kvinnene gjorde. Kontaktlærerne på ungdomstrinnet vurderte også skolen som signifikant mer fleksibel enn kontaktlærerne på barnetrinnet gjorde. At mennene her vurderer både skolen og de foresatte som mer fleksible enn kvinnene gjør, er interessant. Kanskje mener mennene at det er andre grunner enn mangel på fleksibilitet som er årsaken til at samarbeidet mellom hjem og skole enkelte ganger ikke fungerer. Fleksibilitet kan også være så mangt. Det at det i spørsmålet ikke er presisert hva som er ment, kan forklare forskjelligheten i respons hos menn og kvinner. En kan og forstå det slik at kvinnene erfarer at skolen faktisk kunne vært mer fleksibel.

Når det gjelder forskjellen mellom skoletrinnene, kan dette forstås som en forskjell som kan være betinget

av flere faktorer. Kanskje er rammene i ungdomsskolen mer tilrettelagt for fleksibilitet og lærerne derfor mer fleksible?

Utvidet kontakt mellom hjem og skole

«Dersom du har utvidet kontakt med foresatte, hva er de vanligste grunnene til det?»

Som nevnt er kontaktlærerne skolens hyppigst brukte representant for skolen i møte med foresatte, og mange foresatte har liten eller ingen annen kontakt med skolen, utover de halvårige US. I noen tilfeller har imidlertid hjemmet utvidet kontakt med skolen. Kontaktlærerne ble bedt om å rangere forslagsvise grunner til dette. Den hyppigste årsaken til utvidet kontakt mellom hjem og skole var denne:

- 1) At du som kontaktlærer bekymrer deg for elevens sosiale utvikling

Dernest fulgte:

- 2) At du som kontaktlærer bekymrer deg for elevens faglige utvikling
- 3) At foresatte etterspør og trenger veiledning i forhold til oppfølgingen av barnet i skolen
- 4) At barnet har forbrutt seg mot skolens regelverk
- 5) At barnets innsats i skolen bærer preg av for dårlig oppfølging fra hjemmet

Den lavest rangerte årsaken til utvidet kontakt mellom hjem og skole var følgende:

- 6) At barnet viser større fremgang enn forventet og du som kontaktlærer ønsker å formidle dette til foresatte

At bekymring for sosial utvikling er den hyppigste grunnen til utvidet kontakt mellom hjem og skole, er på mange måter forståelig. Manglende sosial tilpasning har en rekke uønskede konsekvenser både for eleven selv og for det læringsmiljøet han eller hun er en del av. Sosial utestengning og/eller ensomhet er bekymringsfullt på en arena der barnet oppholder seg så mye som det gjør på skolen. Slike problemer kan få konsekvenser for elevens trivsel i hverdagen i første omgang, og for barnets relasjon til skolen på lengre sikt dersom de får feste seg. Det er naturlig at en under slike omstendigheter kontakter foresatte for å komme i dialog om problemene, og at en ved å spille på lag kan finne gode løsninger som kan bedre situasjonen for barnet. Uheldig sosial utvikling kan også være uttrykk for at barnet har problemer som må tas videre i hjelpeapparatet. Det kan også tenkes at problemet i mindre grad «passer inn i» skolehverdagens organisering. Dersom en ser for seg at

bekymringsfull sosial utvikling handler om manglende tilpasning til skolens pedagogiske rammebetingelser og virkemidler, handler kanskje denne typen av kontakt mer om lærerens frustrasjon enn om egentlig bekymring for barnet.

Det er også interessant at dårlig oppfølging fra foresattes side rangeres så lavt som grunn til kontakt, samtidig som kontaktlærerne rapporterer at en så stor andel av de foresatte ikke følger barnet godt nok opp i skolen. Kanskje har kontaktlærerne erfaring fra at denne typen påpekning innbærer mye ubehag på begge sider? Finnes det måter å ta dette opp på som ikke påvirker relasjonen på en negativ måte?

Det er ellers noe uheldig at lærerne i så liten grad rangerer overraskende positiv fremgang hos eleven som grunn til kontakt, til tross for at en vet så mye om hvor viktig positiv forsterkning er for motivasjon og fremgang. Om dette skyldes at slike hendelser er sjeldne, eller om det er snakk om et kapasitetsproblem fra kontaktlærernes side, kan en ikke lese av materialet.

Kontaktlærerne på ungdomstrinnet rangerer utvidet kontakt med bakgrunn i regelbrudd hos eleven som en signifikant viktigere årsak enn kontaktlærerne på barnetrinnet gjør. Det må en si er i tråd med forventningene. Opposisjon mot voksne og utprøving av systemers regler er nettopp et av kjennetegnene ved denne perioden i unge liv.

Tiltak når foresatte ikke følger opp

«Hva gjør du i de tilfellene hvor foresatte ikke ser ut til å kunne stille opp for å samarbeide med skolen?»

Et ønske for prosjektet har vært å få frem erfaring og kompetanse blant kontaktlærerne med tanke på samarbeid også der hvor foresatte ikke ser ut til å kunne stille opp i møte med skolen. Kontaktlærerne ble spurt hva de gjør når foresatte ikke stiller opp. I spørreskjemaet var det listet opp noen grunner som de ble bedt om å rangere, i tillegg til et åpent svaralternativ hvor de selv kunne komme med forslag. Den hyppigst anvendte strategien av de som var foreslått, var

- 1) å prøve å komme i kontakt med de foresatte og spørre om et tidspunkt som eventuelt kunne passe for dem

Dernest kom alternativet hvor kontaktlærerne uten å være i kontakt med foresatte kunne

- 2) angi et nytt tidspunkt for samarbeidstid og håpe at de foresatte da hadde anledning til å møte

De to minst anvendte alternativene var

- 3) å sende brev til de foresatte og understreke plikten de har til å møte i konferansetimen
- 4) å melde saken videre til skoleleder og be ham eller henne ta over saken

Den øverst rangerte strategien er aktiv og innebærer kontakt med foresatte. I tillegg er den mer fleksibel i den forstand at en her spør hva som passer for de foresatte, og dermed også tar mer hensyn til de foresattes behov for å påvirke samarbeidstidspunktet. Strategien er dessuten klart mer arbeidskrevende for kontaktlærerne. Som en ser, er de tre minst anvendte strategiene mer passive og innebærer at en unngår direkte kontakt med foresatte.

Også her fremkom det kjønnsforskjeller i materialet. Kvinnene rangerte det å komme i kontakt med foresatte som en signifikant høyere anvendt strategi enn det mennene gjorde. Igjen ser en forskjeller mellom kjønnene som kan forstås som at de har ulike måter å håndtere foresatte på. Dette kan tenkes å ha konsekvenser for samarbeidet, og tettere kontakt, slik kvinnene rapporterer, kan kanskje også kaste lys over det faktum at kvinnene paradoksalt nok erfarer mer samarbeidsproblemer enn mennene.

For å få tak i nyttige strategier som det ikke var tenkt på, fikk kontaktlærerne også her muligheten til å komme med egne forslag i et åpent svaralternativ. Her kom følgende forslag:

Sende informasjon skriftlig
Ta en prat per telefon og avtale ny tid
Åpne for alternativt tidspunkt i innkallingen
Avtale hjemmebesøk
Hjelp fra barnevernet til leksehjelp/avlastning og veiledning i hvordan man kan gi leksehjelp
Appellere til eleven og servere saft og kaker

Én kontaktlærer ønsket kanskje å formidle at samarbeidet ikke var et krav til foreldrene, men et frivillig tilbud, og skrev: «*Ser på konferanse og samarbeid som tilbud til foreldra*».

Igjen ser en at kontaktlærernes egne forslag i stor grad tangerer de forslagene som var presentert i spørreskjemaet.

Hvordan bedre samarbeidet mellom hjem og skole?

«*Hvilke ordninger ser du for deg kunne være nyttige for å bedre samarbeidet mellom hjem og skole?*»

Målsettingen med prosjektet har vært å få kunnskap som kan bidra til å styrke samarbeidsforholdene mellom hjem og skole. Kontaktlærernes nærhet til hva som kan være utfordrende, gir kanskje også en nærhet til hva som kan være nyttig. I dette perspektivet ble det derfor viktig å se om det kunne være noen nye ordninger som kunne være nyttige for å bedre samarbeidet mellom hjem og skole. Kontaktlærerne ble bedt om å rangere forslag til slike nyttige ordninger. De fem høyest rangerte forslagene skilte seg tallmessig svært lite fra hverandre og var som følger:

- 1) Kommunikasjonsopplæring av kontaktlærere der samtaler med foresatte har fokus
- 2) Tilbud om opplæring av foresatte med tanke på hvilke oppgaver de har overfor barn i skolen
- 3) Avgrensning av hvilke oppgaver kontaktlærer skal ha overfor barnet, og mulighet til å overføre kompliserte samarbeidssaker til medarbeidere som har dette som sitt arbeidsområde
- 4) Standardiserte samarbeidsavtaler mellom hjem og skole der det er avklart hvilke oppgaver de to partene har overfor barnet
- 5) Obligatorisk deltakelse fra elevens side i alle konferansetimene

Dernest vurderte kontaktlærerne at følgende forslag var nyttig:

- 6) Kollegaveiledning gjennom tolærerdekning i alle konferansetimene

De to laveste rangerte forslagene var disse:

- 7) Utvidet arbeidstid til å ivareta samarbeid med foresatte som krever tettere oppfølging og mer tid enn det som er avsatt i arbeidstidsavtalen til kontaktlærere
- 8) Praktiske muligheter for å gjennomføre samtaler med foresatte på nøytral grunn

Det at kommunikasjonsopplæring av kontaktlærere med fokus på samtaler med foresatte rangeres høyest, forteller kanskje noe om hva kontaktlærerne oppfatter som utfordrende i samarbeidet med de foresatte. I tillegg sier det noe om kontaktlærernes forståelse av hva de selv kan gjøre for å bedre samarbeidet. Dette gir signaler om at kontaktlærerne også ønsker å ta en stor del av ansvaret for at samarbeidet skal fungere, men at de

trenger mer samhandlingskompetanse. Det nest høyest rangerte forslaget viser videre at kontaktlærerne også mener at foresatte har behov for noe opplæring i hvilke oppgaver som tilfaller dem når de har barn i skolen. Behovet for en avgrensning blir også tydeligere med det forslaget de rangerer på tredje plass. Kanskje er det utklart for kontaktlærerne hvor mye de skal jobbe med den enkelte elev, og når de eventuelt skal ha mulighet til å la mer spesialiserte personer ta over ansvaret? Det ser også ut til at det er behov for å trekke opp noen skillelinjer mellom ansvarsområdene for foresatte og ansvarsområdene for kontaktlærerne og hvilke implikasjoner dette har for ulike typer foresatte og ulike typer oppfølging.

Også her fant en kjønnsforskjeller i materialet. Kvinnene rangerte opplæring i kommunikasjonsferdigheter signifikant høyere enn mennene. Likedan rangerte de utvidet arbeidstid signifikant høyere enn mennene. Det er igjen fristende å trekke noen paralleller til andre funn i materialet. Dersom en setter sammen flere av områdene hvor kvinnene skårer forskjellig fra mennene, kan det se ut som at de kvinnelige lærerne går tettere på eleven og hans eller hennes foresatte. Det kan også forklare hvorfor de både opplever mer samarbeidsproblemer og sterkere ønsker verktøy til å håndtere samarbeidet med. En kan også tolke de kvinnelige lærernes villighet til å utvide egen arbeidstid for å komme foresatte i møte som et uttrykk for en større villighet til å endre seg selv for å påvirke samarbeidsforholdene i positiv retning.

Det var ønskelig å få kunnskap og eventuelle gode forslag fra kontaktlærerne selv, og de fikk derfor mulighet til å komme med egne forslag i et åpent svaralternativ. Følgende forslag fremkom:

- Samtaleark slik at samtalen er forberedt
- Den uformelle kontakten er den viktigste i samarbeidet mellom hjem og skole. Små, positive drypp gjør det lettere om/når mer alvorlige ting kommer
- At foreldrene er trygge på skolen – at vi vil det beste for barna deres
- Kontaktbok hvor hjem og skole kan skrive til hverandre
- Telefontid hvor foreldre/foresatte kan ringe
- Faste informasjonsrutiner fra skolen til foresatte om skolens valg og skolestruktur

Det blir for omfattende å kommentere alle forslagene, men det er interessant at en kontaktlærer anbefaler uformell kontakt og små, positive drypp som kan gjøre det lettere når mer alvorlige utfordringer dukker opp. Som en har sett fra resultatene i det foregående, var det svært sjelden at en

hadde hyppigere kontakt med foresatte med bakgrunn i uventet positiv fremgang hos eleven. En måte å forstå dette forslaget på er at det kan være gunstig å bygge opp en god relasjon til foresatte der positive sider ved eleven står i fokus. Et positivt fundament kan bidra til å gjøre eventuelle vanskelige tema i fremtiden mindre konfliktfylte. Med andre ord kan «unødvendig» kontakt vise seg å være vel anvendt tid.

Elevers deltakelse i utviklingssamtalen/konferansetimen

«Ut fra din erfaring, er det situasjoner hvor eleven absolutt ikke bør delta i konferansetimen? Hvis ja, hvilke?»

Flere og flere skoler innfører nå at eleven rutinemessig deltar på minst én av de to årlige US. Kontaktlærerne ble bedt å angi, ut fra sin erfaring, om det var situasjoner hvor eleven absolutt ikke burde delta i konferansetimen/utviklingssamtalen. 67% av kontaktlærerne i utvalget mente at det var situasjoner hvor eleven ikke burde delta, og 33% mente at det ikke var situasjoner hvor eleven ikke burde delta.

Kontaktlærerne ble også bedt om å gi eksempler på slike situasjoner. Hundre kontaktlærere gav slike eksempler, og bak hvert av forslagene er det angitt hvilken prosentandel av de hundre som har svart de respektive forslagene. Her er et utdrag av de hyppigst rapporterte:

- 1) Komplisert hjemmesituasjon (hygiene, vold, rus og lignende) – 13%
- 2) Om det er noe eleven ikke bør høre (ikke nærmere spesifisert) – 13%
- 3) Ung alder (1.–3. trinn) der foresatte og kontaktlærer har behov for å lufte tanker og eventuelle problemer – 10%
- 4) En del saker og spørsmål kan diskuteres av de voksne først – 9%
- 5) Der foresatte uttrykker ønske om dette – 8%
- 6) Når ting som blir tatt opp, blir for vondt for barnet – 8%
- 7) Ved visse typer atferdsvansker (sosiale/psykososiale) – 8%
- 7) Omsorgssvikt – 6%
- 8) Enkelte problemer er vanskelige for foreldre (og lærer) – 4%
- 9) Der det er snakk om store faglige problemer og spesielle sosiale situasjoner – 4%
- 10) Ved delt foreldrerett der partene ikke har noe godt samarbeidsklima – 4%
- 11) Ulike medisinske og sosiale grunner – 4%

Elevenes deltakelse i US var i utgangspunktet tenkt som et verktøy til å få bedre kunnskap om elevens opplevelse av skolen og øke samarbeidet om elevens læring mellom de tre partene, skolen, eleven og foresatte. Ut fra det kontaktlærerne gir tilbakemelding om, kan det se ut som om skolene i større grad burde benytte seg av muligheten til å avholde US også uten elevdeltakelse. Det kan tenkes at det er viktige tema som først bør luftes mellom de voksne, før en eventuelt involverer eleven på et nivå som er forståelig for vedkommende. Uten større fantasi kan en forstå både kontaktlærere og foresatte som vegrer seg for å ta opp viktige spørsmål når eleven er til stede. Slik det er ved enkelte skoler i dag, må foresatte ta kontakt i forkant og be særskilt om at eleven ikke skal følge med, for å få egne samtaler med kontaktlærerne. For noen foresatte vil dette innebære at tilbudet i praksis er utilgjengelig for dem.

Holdninger til samarbeid med foresatte

For å få noe grep om kontaktlærernes holdninger til samarbeid, kontakt med foresatte og synet på elevene ble de forelagt noen påstander som de kunne rangere fra 1 (helt enig) til 10 (helt uenig). Dette gav oss følgende informasjon¹:

Kontaktlærerne erfarer at de selv og foresatte i stor grad har sammenfallende syn på elevene, og de erfarer også at foresatte i stor grad er positive til kontaktlærernes intensjoner i forhold til eleven. De vurderer at foresatte er lite konfliktorienterte og problematiserende overfor skolen, og at det er kontaktlærerne selv som har det største ansvaret for at samarbeidet mellom hjem og skole skal fungere. Kontaktlærerne erfarer videre at elevens atferd i liten grad avgjør hvorvidt samarbeidet mellom hjem og skole fungerer – foresattes kunnskap om skolen er langt mer avgjørende. Kontaktlærerne er usikre på om de foresatte er forutinntatte overfor skolen, men de er desto mer sikre på at samarbeid mellom hjem og skole alltid er til det beste for barnet. De er usikre på om de foresatte anstrenger seg til det ytterste for å bistå eleven i skolen; på den andre siden vurderer de det som langt mer sikkert at foresatte er skolens viktigste ressurs inn mot opplæring av barn og unge. På samme tid tror de at foresatte ikke er tilstrekkelig orientert om hvilken ressurs de er i skolen.

Skoleresultater og foresattes oppfølging i skolen

«I hvor stor grad er elevens skoleprestasjoner avhengig av foreldrenes oppfølging slik du ser det?»

Som nevnt innledningsvis peker man i stortingsmelding nr. 16 på at «forskjeller i læring så tydelig

følger sosiale mønstre». Med bakgrunn i dette var det viktig å få kontaktlærernes vurdering av hvor avgjørende foresattes innsats i skolen var for elevens skoleprestasjoner. De fikk derfor følgende spørsmål:

I hvor stor grad er elevens skoleprestasjoner avhengig av foreldrenes oppfølging slik du ser det?

Kontaktlærerne ble bedt om å rangere på en skala fra 1 til 10, hvor 1 var i svært liten grad og 10 var i svært stor grad. Tilbakemeldingen fra kontaktlærerne var relativt samlet og gav en gjennomsnittsverdi på 8, noe som tyder på at kontaktlærerne vurderer foresattes innsats som svært viktig for elevens skoleprestasjoner. I lys av kontaktlærernes vurdering av foresattes betydning for elevenes skolerestater blir det viktig at en har ordninger som gjør skolen tilgjengelig for flest mulig foresatte, med deres ulike forutsetninger for å bidra.

Undersøkelsens viktigste formål var å få kunnskap om faktorer som påvirker samarbeidet mellom hjem og skole. Kontaktlærerne fikk avslutningsvis følgende utfordrende spørsmål:

Ut fra din erfaring, hva er den viktigste faktoren i samarbeid mellom hjem og skole?

Det var 217 kontaktlærere som deltok i undersøkelsen, og samtlige av dem besvarte dette spørsmålet med egne forslag. Det vil være for omfattende å gjengi alle svarene ordrett her, og tematisk ligner flere av dem på hverandre. De seks tematisk høyest rangerte svarene var følgende (den prosentvise andelen av alle respondentene er oppgitt i parentes bak svaret):

- **Gjensidig tillit** (31 respondenter, som utgjør 14% av det totale antallet)
- **Gjensidig åpenhet** (29 respondenter, som utgjør 13% av det totale antallet)
- **God kommunikasjon** (28 respondenter, som utgjør 13% av det totale antallet)
- **Gjensidig respekt** (14 respondenter, som utgjør 6% av det totale antallet)
- **Vilje til forståelse og samarbeid** (11 respondenter, som utgjør 5% av det totale antallet)
- **Ærlighet og tydelighet** (10 respondenter, som utgjør 4,6% av det totale antallet)

Som en kan se av oversikten, er det en betydelig høyere andel av kontaktlærerne som har foreslått de tre øverste svarene enn de tre nederste. Totalt utgjør de tre øverste ca. 41% av det totale antallet respondenter. Alle de seks gjengitte svarene er relasjonelle med hensyn til innhold.

¹ De eksakte påstandsutsagnene finner en i spørreskjemaet som er vedlagt i Appendiks i den utvidede rapporten. Denne kan lastes ned på www.bergenclinics.no, i pdf format. Slik det her er beskrevet, er det semantiske innholdet det samme som de opprinnelige påstandene, men av hensyn til leserne skrevet om.

Det faktum at kontaktlærerne legger så stor vekt på de relasjonelle aspektenes betydning for samarbeid mellom hjem og skole, gjør at det er rimelig å anta at de samtidig signaliserer at tiltak som skal påvirke samarbeidet, må innebære kompetanse omkring dette aspektet ved samarbeidet. Dette kan ha konsekvenser for hvordan en må planlegge de faste møtene mellom hjem og skole, slik som US og foreldremøter. Kanskje må det utarbeides strategier som ivaretar dette perspektivet, samtidig som en har fokus på forhold rundt elevens faglige og sosial progresjon? Har kontaktlærerne tilstrekkelig kompetanse til å ivareta dette aspektet ved samarbeidet? Om en ser på hva kontaktlærerne rangerte som det nyttigste tiltaket med hensyn til hvilke ordninger som kunne bedre samarbeidet mellom hjem og skole², var det nettopp kompetansehevende tiltak knyttet til kommunikasjonsferdigheter i samtale med foresatte. Det kan tyde på at kontaktlærerne ønsker mer kompetanse omkring samtaler med foresatte, og at et slikt tiltak fra deres ståsted ville ha betydning for kvaliteten på samarbeidet mellom hjem og skole.

Kontaktlærerne mener altså at de relasjonelle forholdene ved møtet mellom hjem og skole er betydningsfulle for samarbeidsklimaet. Hvordan ser dette møtet ut fra de foresattes perspektiv?

² Se under overskriften «Hvordan bedre samarbeidet mellom hjem og skole?» på side 13.

Foresatte i møte med skolen

Gjennom spørreskjemaet til foresatte som deltar på foreldremøte, ønsket en å få innblikk i hvordan foresatte som en antok «tåler»³ møtet med skolen, opplever skolen og samarbeidet rundt barna. Av hensyn til at spørreskjemaene skulle fylles ut i ordinære foreldremøter, var omfanget av spørsmål redusert til et minimum. Dette har begrenset prosjektet noe og innebærer at det var mange spørsmål en ønsket svar på, men ikke fikk stilt.

Viktigheten av samarbeid

«Hvor avgjørende for barnets skolegang er det at samarbeidet mellom deg og skolen fungerer godt?»

Det var ønskelig å få kunnskap om hvilke holdninger foresatte har til samarbeidet med skolen, og hvor avgjørende de vurderte et velfungerende samarbeid å være for barnets skolegang.

De fikk derfor følgende spørsmål:

Hvor avgjørende for barnets skolegang er det at samarbeidet mellom deg og skolen fungerer godt?

Foresatte ble bedt om å angi sin vurdering på en skala fra 1 til 10, der 1 representerte *lite avgjørende* og 10 representerte *svært avgjørende*. Den gjennomsnittlige skåren for foresatte var her 8,6, noe som tyder på at foresatte vurderer at samarbeidet mellom hjem og skole er svært viktig for barnets skolegang. Det at en vektet samarbeidet som så viktig, har igjen kanskje noen konsekvenser for hva man fokuserer på i møte med skolen. Det kan innebære at en strekker seg langt for å få ting til å fungere, og at en dermed opptrer positivt og imøtekommende. Dette vil i mange tilfeller høste positive frukter, og samarbeidet vil fungere godt. Denne vektingen kan imidlertid også føre til at en står i fare for å unngå å fokusere på ting som kan forbedres eller endres, fordi en bekymrer seg for eventuelle konsekvenser lufting av misnøye kan ha for det videre samarbeidsklimaet. Kan det være slik at foresatte er redde for å oppleve åpne eller skjulte sanksjoner fra skolen dersom de tar opp ting de er misfornøyde med, og at de derfor vegrer seg? I så tilfelle, kan noe av grunnen være at de frykter at slik misnøye i neste omgang kan ramme barnet og få betydning for dets skolegang?

Tilfredshet med skolen

I lys av det foregående er det derfor interessant å få kunnskap om foresattes tilfredshet med skolen. Grad av tilfredshet vil for mange foresatte innebære en vurdering av flere ulike forhold ved skolen. Skolen er en arena som har noen fysiske rammer, samt at

det er et læringssted for både faglig kunnskap og sosiale spilleregler. Ulike skoler og skolemiljø kan i ulik grad bidra til å fasilitere ulike typer læring. For å få kunnskap om foresattes vurdering av disse forholdene ved skolen ble de presentert for følgende tre påstander:

Jeg er tilfreds med skolens faglige innhold.

Jeg er tilfreds med skolens fysiske rammer.

Jeg er tilfreds med skolens sosiale innhold.

De foresatte skulle angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i disse utsagnene, der 1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble så dikotomisert, og resultatene viste dette:

74% var enig i at de var tilfreds med skolens faglige innhold.

70% var enig i at de var tilfreds med skolens sosiale innhold.

67% var enig i at de var tilfreds med skolens fysiske rammer.⁴

Dette er viktige tilbakemeldinger til skolen. De foresatte fremstår som gruppe nokså tilfredse med disse tre ulike aspektene ved skolen og ser ut til å i liten grad være påvirket av all den negative omtalen av skolen i media den seinere tid. I de såkalte Pisaundersøkelsene kommer den norske skolen relativt dårlig ut faglig sett. Dette står, som en ser, litt i motsetning til det foresatte tenker om det faglige innholdet i skolen. Tallene innebærer likevel at omkring en tredjedel av de foresatte har sagt seg uenig i påstanden og dermed i varierende grad er misfornøyd med skolen. 26% er ikke tilfreds med skolens faglige innhold, en tredjedel er ikke tilfreds med skolens sosiale innhold, og så mye som 37% er ikke tilfreds med skolens fysiske rammer. Er dette et resultat av urealistiske forventninger, eller står det faktisk litt dårlig til i den norske skolen? Er det realistisk at en høyere andel av de foresatte burde være tilfreds?

Involvering i skolen

Kontaktlærerne vurderte det slik at så mange som 22% av de foresatte ikke fulgte barna godt nok opp i forhold til skolen. Hvordan vurderer så foresatte sin egen involvering i skolen? De fikk følgende påstand å ta stilling til:

Jeg skulle gjerne involvert meg mer i skolegangen til barnet mitt.

De ble bedt om å angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i denne påstanden.

³ For en nærmere forklaring se premissene som er lagt for undersøkelsen under avsnittet «Foresattes stemme i undersøkelsen» i den utvidede rapporten på www.bergenclinics.no

⁴ Flere av skolene som var med i undersøkelsen, var til dels gamle og bare delvis rehabiliterte, eller de var under rehabilitering.

1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble så dikotomisert, og resultatene viste følgende:

31% uenige
62% enige

Det betyr at så mange som 62% av de foresatte mente at de kunne involvert seg mer i barnets skolegang.

Mange foresatte lever kanskje greit med denne opplevelsen av å ikke alltid være helt på høyden i forhold til gjøremålene rundt barn. Dette kan en anta er et gjenkjennbart fenomen for mange foresatte. En mer eller mindre konstant tanke om at en skulle eller kunne gjort mer. På mange måter kan en si at den tilstanden er selve loddet ved å være ansvarlig for barn. Noen foresatte håndterer denne utfordringen med å ta skippertak og bidra mer i noen perioder og mindre i andre, etter som det passer inn med øvrige forpliktelser. For andre foresatte kan imidlertid denne usikkerheten omkring eget bidrag skape tvil og dårlig samvittighet. Både alene og i kombinasjon med en rekke andre faktorer kan denne tvilen antakelig ha flere konsekvenser. Kan det være at en slik tvil, kombinert med en dårlig relasjon til skolen, enten som resultat fra egen oppvekst eller møte med skolen på vegne av barna, kan føre til at en unngår skolen for å slippe unna et ubehag?

Vurderingene til kontaktlærerne er deres oppfatning av foresattes innsats. Det finnes få objektive mål på hva foresatte bør gjøre i forhold til skolen. Problemet i møtet mellom hjem og skole kan oppstå hvis skolen oppfattes å ha definisjonsmakten omkring hva som er godt nok, og hva som er dårlig, samtidig som det ikke er åpenhet om hva en legger til grunn for en slik vurdering. Vil det være en løsning å lage objektive mål på foresattes innsats? Eller bør en arbeide med å skape en kultur og et (skole)system som evner å mobilisere og frigjøre det de enkelte foresatte er i stand til å bidra med? Det hadde kanskje vært enkelt om løsningen lå i det at en kunne be foresatte om å ta seg sammen og mobilisere engasjement? Foresatte er forskjellige, de har ulike bidrag å komme med, og de forstår sin rolle ulikt. Noe av skolesystemets utfordring ligger kanskje i det å motivere en svært heterogen gruppe foresatte med ulike typer tiltak, slik at de treffer den enkelte og mobiliserer deres engasjement.

Hjelp til skolearbeid

Foresatte kan bistå elevene på ulike måter, men for mange foresatte handler bidraget ofte om hjelp med skolearbeid. Det har vært store pedagogiske

endringer i skolen siden dagens foreldregenerasjon gikk i skolen. Det er derfor interessant å få kunnskap om i hvilken grad de føler seg kompetente til å hjelpe barna sine. De foresatte fikk følgende påstand å vurdere:

«Mine kunnskaper strekker ofte ikke til i forbindelse med hjelp til skolearbeidet.»

De foresatte ble bedt om å angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i denne påstanden. 1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble dikotomisert, og resultatene viste følgende:

59% uenige
41% enige

Resultatene viser at 59% vurderer at de har tilstrekkelige kunnskaper til å hjelpe barna med skolearbeidet sitt. Men det er altså så mange som 41% som vurderer at kunnskapen ofte ikke strekker til. I lys av kontaktlærernes vurdering av betydningen av foresattes innsats med hensyn til skoleresultater, er dette kanskje et signal om at en må tenke nytt i skolen. Det kan være nyttig å se resultatene også i lys av andre funn, og tilknytning til Regjeringens målsetning i Stortingsmelding nr. 16. Dette vil bli videre utdypet i oppsummeringen av rapporten.

Foresattes betydning i skolen

En kunne kanskje tenke seg at bakgrunnen for at noen foresatte ikke involverer seg tilstrekkelig i skolen, er at skolen i liten grad er flink til å formidle foreldres betydning for skoleresultater. For å få noe informasjon om dette ble foresatte derfor forelagt følgende påstand:

«Skolen er flink til å orientere meg om hvilken betydning jeg har for barnets skolegang.»

De ble så bedt om å angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i denne påstanden – 1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble også her dikotomisert, og resultatene viste følgende:

43% uenige
57% enige

Resultatene viste altså at over halvparten av de foresatte mente at skolen var flink til å orientere dem om hvilken betydning de har for barnets skolegang. Det må her nevnes at dette er i en gruppe foresatte som allerede involverer seg så mye at de stiller på foreldremøte. Det er imidlertid interessant

at så mange som 43% av foresatte som stiller på foreldremøte, vurderer det slik at skolen ikke er flink til å formidle til dem at de er betydningsfulle, men at de stiller likevel. Kanskje er foresattes vurdering av egen betydning for barnets skolegang i noen grad uavhengig av hva skolen formidler? En annen mulig forklaring er at de foresatte møter av andre grunner, og at de er der fordi de er nysgjerrige på hva barna gjør i skolen, og er generelt interesserte i barna sine, snarere enn at de tror at tilstedeværelsen deres har direkte betydning for skolegangen.

Det kan også være en fare for at skolen overkommuniserer foreldrenes betydning, samtidig som de underkommuniserer hva de forventer av dem. At så mange som 43% ikke synes skolen informerer dem tilstrekkelig om hvilken betydning de har, kan kanskje like gjerne handle om at budskapet fra skolen om hva en som foresatt kan og bør gjøre for barnet sitt, er utydelig.

Holdninger til egen involvering i skolen

Foresatte vurderer at de kunne involvert seg mer i barnets skolegang. Men synes de det er viktig og riktig? For å få kunnskap om foresattes holdning til det å involvere seg i skolen ble det konstruert en skala hvor flere påstander ble slått sammen og målte det en valgte å kalle for «foreldreinvolvering som verdi». Denne skalaen var et analyseverktøy og bestod av følgende påstander:

«Kontakt mellom hjem og skole er alltid til det beste for barnet.»

«Som foresatt er jeg skolens viktigste ressurs.»

«Jeg tror mange foresatte ikke er klar over hvilken ressurs de er.»

«Kunnskap om hva som skjer i skolen, er avgjørende for samarbeid.»

Analysene her viste at foresatte setter sin egeninvolvering høyt, og at de mener den er viktig for barnet deres. Det fremgår likevel ikke av funnene hvorvidt det skyldes at de – som kontaktlærerne – vurderer at foreldreinvolvering er viktig fordi det påvirker barnets skoleresultater. I så tilfelle kunne involveringen like gjerne være knyttet til tanken om en resultatmessig gevinst hos barnet. Det er imidlertid mer sannsynlig at det støter bort en grunnleggende holdning hos de foresatte, til det å ha barn i skolen, heller enn et ønske om resultatmessig gevinst.

Fokus i konferansetimen/utviklingssamtalen

«Det er ulike tema som kan være aktuelle å ta opp i konferansetimen. Hva er din erfaring?»

Hypotesen om at foresatte og kontaktlærere hadde fokus på ulike tema i utviklingssamtalen, stod sentralt i starten av undersøkelsen. For å se om det var sammenfall i erfaringene, ba vi foresatte om å vurdere hva de opplevde som fokus for utviklingssamtalen. Resultatene her var svært sammenfallende både med hensyn til det kontaktlærerne selv rapporterte at de fokuserte på, og det de trodde at de foresatte hadde fokus på. De tre viktigste temaene i utviklingssamtalen slik de foresatte erfarer det, er:

Barnets faglige kompetanse

Barnets sosiale kompetanse

Utfordringer i opplæringen av barnet (pedagogiske utfordringer)

Nettopp disse tre temaene er de høyest rangerte av de kvinnelige kontaktlærerne også, men det er en liten forskjell i rekkefølgen når en ser kontaktlærerne under ett. Som gruppe plasserer kontaktlærerne sosial kompetanse øverst og faglig kompetanse på andre plass. De kvinnelige kontaktlærerne er med andre ord enda mer samstemte med det de tror foresatte ønsker, og det foresatte faktisk erfarer.

Erfaringer i møte med skolen

På samme måte som en i kontaktlærerundersøkelsen hadde fokus på denne gruppens erfaringer knyttet til samarbeid og møte med foresatte, var det interessant å få informasjon om foresattes møte med skolen og kontaktlærer.

Foresatte ble presentert for en rekke påstander som ble slått sammen til det en kalte for en «velviljeskala». Denne skalaen var et analyseverktøy og bestod av følgende påstander:

«Kontaktlærer er fleksibel i forhold til å få til et samarbeid med meg.»

«Jeg synes skolen som helhet tilrettelegger for et godt samarbeid.»

«Lærerne liker barnet mitt.»

«Kontaktlærer gjør sitt beste for å bistå barnet mitt og meg.»

Resultatene fra analysene av skalaen viste at foresatte opplevde skolen som velvillig i møte med dem. I lys av noe av det foregående er dette betryggende med tanke på klimaet mellom skolen og de foresatte. Er det så forskjeller i samarbeidsklimaet mellom skole og hjem der barna er relativt greie, og der en har barn med problemer? Kanskje oppstår problemene først når barnet får problemer på skolen og skolen og de foresatte har ulike oppfatninger av både hva som er problemet, og hva som er løsningen?

Problematisk forhold til skolen

Kontaktlærerne ble spurt om samarbeidet med de foresatte og bedt om å angi en prosentvis andel som var lett og vanskelig. De foresatte ble bedt om å vurdere følgende påstand:

«Forholdet til skolen er problematisk.»

De ble så bedt om å angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i denne påstanden. 1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble dikotomisert, og resultatene viste følgende:

90% uenige
7% enige

Så mange som 90% er altså uenige i at forholdet til skolen er problematisk. Dette er gode nyheter, også i forhold til hvordan en skal forstå hvordan foresatte opplever samarbeidet med skolen. Likevel er det en liten andel som er enig i påstanden. Denne gruppen er trukket ut av materialet, og en har sett på hvordan de vurderer møtet med skolen for øvrig. På følgende påstander rapporterer de signifikant forskjellig fra de øvrige foresatte:

«Kontaktlærer er fleksibel i forhold til å få til et samarbeid med meg.»
«Jeg synes skolen som helhet tilrettelegger for et godt samarbeid.»
«Lærerne liker barnet mitt.»
«Kontaktlærer gjør sitt beste for å bistå barnet mitt og meg.»

De er uenige i at kontaktlæreren er fleksibel, de synes ikke skolen som helhet tilrettelegger for et godt samarbeid, de er uenige i at læreren liker barnet deres, og de er uenige i at kontaktlæreren gjør sitt beste for å bistå dem og barnet deres. Dette må være en stor utfordring og belastning for dem.

Gruppen avviker imidlertid ikke med hensyn til skalaen «Foreldreinvolvering som verdi». Her sammenfaller svarene deres med de øvrige foresatte i undersøkelsen. Denne gruppen foresatte møter med andre ord (de aktuelle kveldene) på foreldremøte til tross for at de opplever møtet med skolen som de gjør – kanskje fordi de vurderer sin egen involvering som så viktig for barnets skolegang?

Skolens håndtering av barnet

For foreldre er barna det dyrebareste de har. Barn tilbringer en stor del av oppveksten sin på skolen, hvor foresatte bare i liten grad kan observere hvordan de har det. Barna er dermed overlatt til andre voksne mange timer hver uke. Føler de foresatte seg trygge på hvordan skolen håndterer barna deres? For å få kunnskap om dette ble de foresatte bedt om å vurdere følgende påstand:

«Jeg er bekymret for hvordan skolen håndterer barnet mitt.»

De ble så bedt om å angi på en skala fra 1 til 10 i hvor stor grad de var enige i denne påstanden. 1 representerte svært uenig og 10 svært enig. Skalaen ble dikotomisert, og resultatene viste følgende:

76% uenige
24% enige

Det er gode nyheter til skolen at så mange som 76% av de foresatte føler seg trygge på hvordan skolen håndterer barnet deres. Graden av trygghet varierer nok noe i gruppen av foresatte, og måten dataanalysene er gjennomført på, gjør at en legger større vekt på de foresattes uenighet i påstanden enn det som kanskje var tilsiktet.⁵

Det samme gjelder for dem som en her har kategorisert som enige i påstanden. Skal en være urolig over at så mange som 24% av de foresatte i noen grad er bekymret over skolens håndtering av barnet deres? Igjen må en huske at foresatte er en svært heterogen gruppe med til dels ulik oppfatning av hva som er rett og galt.

Som en ser av foregående resultater, har 90% sagt seg uenige i at forholdet til skolen er problematisk. Ville det vært slik om bekymringen hadde vært stor med hensyn til hvordan skolen håndterte barnet? Hvilken type håndtering er det de foresatte er bekymret over? Kan den bekymringen det her er snakk om, være knyttet til andre ting enn barnets trygghet? Kanskje er noe av bekymringen knyttet til hvorvidt den norske skolen er god nok, og om

⁵ Jfr. forklaring på side 7, under overskriften «Møte mellom hjem og skole».

barnet får et godt nok pedagogisk opplæringstilbud i en skole som kommer dårlig ut på internasjonale skoletester og æreskjelles ukentlig i avisen? Hvem ville ikke vært bekymret? Det er sjelden en ser gladhistorier om den norske skolen i avisene. Finnes de ikke, eller er det bare blitt vanlig å klage på skolen? Den offentlige debatten omkring skolen er ofte preget av negative vinklinger. Kan dette ensidige negative fokuset på sikt påvirke folks allmenne oppfatning og skape både begrunnet og ubegrunnet bekymring? Og hva gjør det med elevene å til stadighet få innprentet gjennom media at lærerne de omgir seg med, ikke har gode nok ferdigheter, at deres egne resultater internasjonalt er elendige, og at skolen er i krise?

Oppsummering

- Lærerne erfarer at samarbeidet med de foresatte er gjennomsnittlig 87% lett og 13% vanskelig, når de bli bedt om å antyde en prosentvis fordeling mellom de to.
- Kvinnelige lærere erfarer signifikant høyere andel vanskelig samarbeid med foresatte enn det mannlige lærere gjør.
- I sin vurdering av faktorer som påvirker samarbeidet mellom hjem og skole, rangerer kontaktlærerne følgende faktorer som de åtte mest betydningsfulle: 1) kommunikasjon mellom hjem og skole, 2) foresattes innstilling til skolen, 3) kontaktlærers innstilling til barnet, 4) foresattes tid til å følge opp barnet i skolen, 5) foresattes engasjement overfor skolen, 6) kontaktlærers tilgjengelige tid til samarbeid, 7) kontaktlærers kommunikasjonsopplæring, 8) foresattes kunnskap om mål i skolen.
- Kontaktlærerne vurderer de følgende temaene som de viktigste i utviklingssamtalen: barnets faglige kompetanse, barnets sosiale kompetanse, foresattes forventninger til barnets ferdigheter, foresattes tilfredshet med skolen, kontaktlærers relasjon til barnet og pedagogiske utfordringer knyttet til barnets opplæring. Denne vektleggingen er i tråd med det kontaktlærerne tror de foresatte er opptatt av. Forhold ved barnets hjemmesituasjon er lite tematisert i utviklingssamtalen.
- Kontaktlærerne vurderer at barns skolefaglige resultater i svært stor grad er avhengig av foresattes oppfølging av barnet i skolen.
- Når kontaktlærerne blir bedt om å angi en prosentvis andel av foresatte som ikke følger barnet sitt tilstrekkelig opp i skolen, er svaret i gjennomsnitt 22%.
- Kontaktlærerne oppgir følgende rangerte grunner til at foresatte ikke følger barnet tilstrekkelig opp i skolen: 1) foresatte har vansker med å forstå betydningen av bidraget sitt, 2) foresatte prioriterer ikke å bruke tid på barnets skolegang, 3) foresatte har for liten kunnskap om hvilken oppfølging barnet trenger i forhold til skolegangen, 4) foresatte oppfatter det ikke som en del av sitt ansvar å involvere seg i skolen, 5) foresatte sliter med psykiske problemer og har ikke kapasitet til å følge opp barnet i skolen, 6) foresatte er av en annen kulturbakgrunn og har ikke kunnskap om det norske skolesystemet og foresattes forpliktelser, 7) foresatte har rusproblemer, 8) tidspunktet for samarbeid lar seg ikke kombinere med foresattes arbeidstid, 9) skolen er for lite fleksibel i forhold til tidspunkt og samarbeidsform, noe som vanskeliggjør foresattes muligheter til å stille opp.
- Foresatte vurderer et velfungerende samarbeid mellom hjem og skole som avgjørende for barnets skolegang.
- 62% av de foresatte mener at de kunne involvert seg mer i barnets skolegang.
- 41% av de foresatte gir tilbakemelding om at kunnskapene deres ofte ikke strekker til når de skal hjelpe med skolearbeidet.
- Foresatte setter sin egeninvolvering i skolen høyt og erfarer i stor grad skolen som velvillig med hensyn til fleksibilitet, tilrettelegging for godt samarbeid og innsats for å bistå de foresatte og barnet i skolen.
- Kun 7% av de foresatte som møter på foreldremøte, opplever forholdet til skolen som problematisk. Foresatte som erfarer at forholdet til skolen er problematisk, setter sin egeninvolvering i skolen like høyt som foresatte som ikke gjør det.
- Foresatte er i stor grad tilfreds med skolen. 74% er tilfreds med skolens faglige innhold. 70% er tilfreds med skolens sosiale innhold. 67% er tilfreds med skolens fysiske rammer.
- 24% av de foresatte er bekymret for hvordan skolen håndterer barnet deres.

Ens barn er ens ømme punkt

Som en del av studien valgte en å intervju foreldre av voksne rusmiddelavhengige, med et retrospektivt fokus på det voksne barnets skolehistorie. Foreldre av voksne rusmiddelavhengige tilhører en gruppe i samfunnet en sjelden hører i den offentlige debatten. De lever ofte i konstant beredskap av frykt for å motta budskapet om at sønnen eller datteren deres til syvende og sist har gått til grunne og tapt sitt liv i kampen mot avhengigheten. Å ta innover seg omfanget av den belastningen foreldrene lever under, er vanskelig om ens eget liv ikke krever det av en, men situasjonen er svært utmattende. Mange av foreldrene lever i konstant frykt for livet til den rusmiddelavhengige. Inntaket av avhengighetsskapende rusmidler er livstruende i seg selv, og livet som følger med, på skyggesiden av lovverket, innebærer mange potensielt livstruende situasjoner. I tillegg til frykten for det voksne barnets liv er foreldrene gjerne bekymret for hva bekjente eller offentlighetspersoner skal fortelle om hvilke kriminelle handlinger «barnet» deres har gjort. Slike historier er belastende, blant annet fordi mange av foreldrene føler seg ansvarlige for handlingene den avhengige begår. De belemrer seg med tanker og fantasier om hvordan ofrene for disse handlingene har det, og hvordan de selv eventuelt kan erstatte det økonomiske tapet eller gjøre opp for den uretten som har skjedd tilfeldige uskyldige personer. Foreldrene strekker seg ofte over tålegrensen for å bidra til at «barnet» kommer i behandling eller får den hjelp som trengs for å komme ut av rushelvetet. Overbevisningen om, og til dels frykten for, at innsatsen deres skal være avgjørende for om den avhengige kan komme ut av avhengigheten, blir en viktig drivkraft, og mange sliter seg ut på eller går selv til grunne i arbeidet med å motivere en umotivert rusavhengig.

Et fremtredende trekk ved mange pårørende, og særlig foreldre, er deres evige granskning av seg selv eller andre forhold som kan forklare hvorfor et familiemedlem ble avhengig. Mange foreldre plager seg mye med å finne egen skyld i at det har gått som det har gått. Livet er et sjansespill, og tilfeldigheter spiller ofte en stor rolle, men kanskje mest av alt, mange tilfeldigheter på en gang. Det finnes ingen foreldre som ønsker eller «legger opp til» at barna deres skal bli rusmiddelavhengige. De fleste foreldre gjør alt det beste de kan for barna sine. Denne jobben gjør de ikke alene. Skolen spiller en sentral rolle i barns oppvekst. På vegne av samfunnet skal skolesystemet bidra til å gi alle barn muligheter til å utvikle seg, foredle sin egenart og oppleve at de kan få ting til. Samfunnsdebatten og folk generelt bidrar ofte til å påføre foreldre skam og ansvar når et barn blir en voksen rusmiddelavhengig. En leker «pekeleken» og identifiserer andres feiltrinn som oppdragere, kanskje for selv å kjenne seg trygg på at det man gjør, er rett.

Vi mennesker lager ofte enkle forklaringer på kompliserte fenomen. Den skammen og skyldfølelsen vi på denne måten påfører andre, som allerede er svært belastet, blir noen ganger underordnet.

I Stiftelsen Bergensklinikkene har en over tid nå gitt foreldre av voksne rusmiddelavhengige et gruppetilbud der de kan møte andre foreldre i samme situasjon. Gruppene blir ledet av behandlere som har erfaring med å behandle avhengighet. Tilbakemeldingene på tilbudet har vært at det er nyttig å høre erfaringer fra andre som er i en lignende livssituasjon, og å få et forum der en mer usensurert kan få luften ut bekymringen, forbannelsen, skylden, skammen og fortvilelsen en kjenner, uten at omgivelsene legger stein til byrden.

Deltakerne i gruppene som gikk våren 2007, ble informert om prosjektet «Hjem-skole-samarbeid», og de ble invitert til å melde seg som informanter til intervju der en skulle ha fokus på de voksne barnas skolehistorie, retrospektivt. Her er et sammendrag av informasjonen fra historiene deres:

En overordnet vurdering av skoleløpet til barna viser at foreldrene grovt sett plasserer historiene sine i to kategorier: 1) Alt gikk relativt greit helt til barnet begynte på ungdomsskolen. 2) Foreldrene var gjennom hele skoleløpet bekymret for om barnet klarte seg på skolen, på grunn av faglige eller sosiale problemer.

Flere av foreldrene som erfarte bekymringer gjennom hele skoleløpet, beskriver tilværelsen som en «evig berg-og-dal-bane». De faglige vanskene var gjerne små på barneskolen, men ble mer omfattende når kravene ble større. Dermed ble avstanden til de andre elevenes ferdigheter større og større, mens motivasjonen til barnet ble mindre. Skolesystemet hadde for mange hull i sin håndtering, og «ting glapp», uten at en i ettertid nødvendigvis kan påpeke direkte feil som ble gjort. I flere av historiene formidler mødrene at de prøvde å ta opp sin bekymring med skolen, og at temaet var en gjenganger i møtene med skolen. Skolen på sin side beskrives å ha brukt mye energi på å «roe dem ned», i stedet for å utforske bekymringen deres. Mødrene ble forsøkt beroliget med uttalelser som «slapp av, han er bare umoden», eller «han kommer seg nok, du er unødige bekymret». Mødrenes nagende uro om at barnet faktisk hadde vansker eller problemer som burde bli tatt hånd om, lot seg ikke avfeie av den typen uttalelser, og bekymringene tok nesten aldri pause. I ettertid klandrer flere av mødrene seg for at de ikke stod nok på eller var nok oppmerksomme på barnets og egne rettigheter knyttet til å bli tatt på alvor, slik at barnet fikk hjelp. Flere av dem tenker at det kanskje kunne gjort en forskjell i forhold til det de nå betrakter

som utfallet av dette, nemlig at barnet deres ble rusmiddelavhengig.

I historiene hvor ting var relativt greit før overgangen mellom barne- og ungdomsskolen, beskriver foreldrene at det som var «uskyldige problemer på barneskolen» ble «alvorlige problemer» på ungdomsskolen. Dette forklarer de ut fra flere forhold; blant annet tror de at ungdomsskolens størrelse og det at barnet der kom i kontakt med flere ungdommer fra ulike steder, kan ha hatt betydning. Det enkeltes barns behov for å være i opposisjon og markere avstand til foreldrenes regelsett var også avgjørende slik foreldrene ser det.

Foreldrene trekker også frem spesifikke forhold ved barnet og ved familiesituasjonen. Noen av foreldrene påpeker at barnet hadde et vanskelig temperament som skapte vanskelige situasjoner i møte med skolen. En mor forteller at barnet hadde en sårbarhet som det brukte mye energi på å skjule for omgivelsene, slik at det ble lite energi igjen til å konsentrere seg om det skolen egentlig skulle handle om. Flere av foreldrene beskriver også en ufordrende hjemmesituasjon, med vold eller omfattende økonomiske og/eller sosiale vansker. Dette var av betydning for barnets skolesituasjon og for foreldrenes håndtering av møtet med skolen. En mor sier: «Det var kampen for tilværelsen på hjemmebane. Jeg hadde ikke krefter til å undersøke at alt gikk greit på skolen. Jeg regnet med at jeg fikk beskjed om det var noe alvorlig. Jeg trodde intet nytt var godt nytt, men der tok jeg feil.»

For noen av foreldrene har ettertiden gitt dem informasjon som har kastet nytt lys over historien. En av foreldrene forteller at barnet i ettertid har fortalt om to alvorlige seksuelle overgrep fra voksne i tilknytning til skolen. En annen forelder har fått tilbakemelding fra sønnen om at hennes oppfatning av ham «som en engel» var feil, og at han tidlig gjorde ulovlige ting som mor ikke ville se eller tro på fordi hennes sønn var «for snill». En mor har tenkt om seg selv at hun gjerne var for streng og satte for stramme rammer, men i ettertid forteller sønnen at hun gjerne kunne vært enda strengere. Problemet var at hun etter hans vurdering var «streng på feil områder».

Foreldrene stiller en rekke spørsmål ved sin egen håndtering, men ser også forhold ved skolens håndtering som fikk noe å si for samarbeidet. I historiene fremkommer det karakteristikk av skolen og samarbeidet. En mor beskriver skolen som «ikke-inkluderende» og mener at hun og skolen «ikke spilte på samme lag». Hun opplevde også at skolen valgte «å se bort i de avgjørende øyeblikkene» hvor beslutninger omkring veien videre ble tatt, eller

hvor muligheten for å koble på andre instanser var til stede. Flere av foreldrene beskriver at skolen i liten grad fokuserte på elevenes opplevelse av hvordan skolen var. Skolen viste liten interesse for dette perspektivet, og foreldrene etterlyser elevens stemme i samtale mellom hjem og skole. Når u.t. kunne gi tilbakemelding om at en i dag gjerne tar utgangspunkt i elevens vurdering i utviklingssamtalen, beskrev foreldrene at de syntes dette var en positiv utvikling og en viktig endring i skolen. Utviklingssamtalen eller konferansetimen blir ellers karakterisert som «et program vi skulle gjennom», der en ikke måtte stille for mange spørsmål og forstyrre «kjøreplanen». Dette programmet gav få muligheter til dialog, og til å tematisere vanskelige forhold hjemme eller forhold ved barnet.

Noen av foreldrene beskriver skolen som et system en ble ledet av gårde i. Så lenge en fulgte strømmen, var alt OK, men ting ble vanskelige når en stoppet opp og stilte spørsmål eller var bekymret. En mor forteller at hun stilte spørsmål ved virkemidlene skolen brukte, og at hun tok til orde for at hun var uenig i deres håndtering. Det førte til at relasjonen til skolen ble ubehagelig, og det endte med at hun kjente seg presset til å akseptere skolens håndtering, uten at hun mente at den var riktig. En annen mor beskriver skolen som et sted der alt måtte være A4, og at det ble definert som et problem når noe avvek fra denne rammen. Hun syntes skolens forståelse av mangfold – eller snarere mangel på forståelse – låste relasjonen mellom elev og skole og mellom skolen og henne.

Foreldrene ble bedt om å fortelle om hvilke typer kontakt de hadde med skolen. Her fordeler foreldrene seg i to grupper. På den ene siden er foreldrene som kun hadde ordinær kontakt gjennom foreldremøter eller konferansetimer. For noen av foreldrene var dette tilstrekkelig, mens andre stiller spørsmål ved hvorfor det ikke ble innkalt til ekstraordinære møter når barnet tydelig strevde. De var selv ikke klar over at de kunne kreve eller be om ekstra møter om de ønsket det.

På den andre siden er foreldrene som hadde svært hyppige møter med skolen. En mor beskriver at hun hadde mange og gode møter med skolen, og at skolen virkelig anstrengte seg for å tilby sønnen hennes en god skolehverdag. For noen av foreldrene ble det mange «røykemøter» i tillegg til de vanlige møtene. Det var møter hvor foreldrene ble innkalt for å bli informert om at barnet røykte på skolen, og at dette var imot skolens reglement. En mor beskriver at hun synes det var rart at ingen av røykemøtene handlet om hvordan skolen og hun selv kunne hjelpe sønnen til å slutte å røyke. Et av møtene handlet sågar om at sønnen ikke fikk lov til

å være med på den felles røykeavtalen i klassen, fordi det var for seint for en som allerede hadde begynt å røyke. Mor syntes den gang – og synes den dag i dag – at dette var en underlig innstilling hos skolen. «Kunne de ikke gitt ham hjelp og et opplegg for å prøve å slutte?» sukker hun.

En mor svarer på spørsmål om ulike typer kontakt at det mest fremtredende var «alle møtene det ikke ble noe av». Hun ønsket at sønnen skulle få utredning gjennom PPT eller BUP, og spurte ved en rekke anledninger om det kunne innkalles til et felles møte med skolen og de aktuelle instansene. Disse møtene ble hun delvis lovet, men de kom aldri i stand.

En annen mor beskriver møter hvor temaet var «forhandlinger» omkring innholdet i skolehverdagen til sønnen. Sønnen slet veldig med de teoretiske fagene, men var svært flink med det praktiske. Mor beskriver skolen som et sted hvor «det var for lite plass til to hender». Hun syntes ikke skolen i noen av disse «forhandlingsmøtene» klarte å tilby et opplegg som gav sønnen vekst og mestring. Karakterene ble deretter, og ved utdeling av karakterboken var skolens kommentar at «han skulle nå fått en egen medalje for oppmøte». Dette syntes mor var sårt, fordi det viste at skolen faktisk visste at de ikke gav ham et godt nok tilbud, men likevel fortsatte med samme opplegget.

Foreldrene forteller også om forhold som var bra ved samarbeidet med skolen. En mor beskriver at hun alltid syntes at hun og skolen var på bølgelengde, at hun kjente læreren godt og hadde god og hyppig kontakt. Hun mener at skolen, til tross for sønnens faglige svakheter, var flink til å gi gode mestringsopplevelser. Noen foreldre påpeker at en av de fine tingene med skolen var oversiktligheten, at de visste hvem alle var, og at det var kontinuitet i staben og stabil kontakt.

Om en ser på faktorer som ikke fungerte bra i samarbeidet mellom foreldrene og skolen, handler de ofte om situasjoner hvor foreldre og skole enten ser forskjellig på eleven eller på hendelser, eller hvor eleven er utfordrende og skolen og foreldrene enten har forskjellige oppfatninger av dette eller har ulike måter å håndtere det på. Det å mene noe annet enn skolen, eller se noe annet enn skolen, ser ut til å gi grobunn for både misforståelser og mistillit mellom partene.

I samtale med foreldrene blir det tydelig at skolen og foreldrene har ulike ståsted og forpliktelser overfor barnet, og dette i møte med det enkelte barnets egne forutsetninger ser ut til å ha lagt rammen enten for et godt og velfungerende samarbeid eller en mer komplisert og konfliktfylt relasjon mellom

hjem og skole. Tema som tillit, respekt, kulturforskjeller og posisjon ser ut til å være betydningsfulle. En mor syntes at det å møte skolen med et sterkt og dominerende barn fikk frem vanskelige kjepphester hos de lærerne hun og barnet var i kontakt med. Det ble en kamp mellom lærer og elev om hva som var riktig og galt, og hva som var bra og dårlig. Skolen klarte ikke å få i gang «evighetsmaskinen» inni barnet – denne maskinen som hun beskriver skulle tikke gjennom hele dette lille menneskets liv og sørge for at hennes barn alltid kjente trang til å ville noe for seg selv, og å være underveis mot noen mål i livet. Skolen kom i kamp med barnet hennes og var dermed aldri i posisjon til å gi det en god oppdrift i livet. En annen mor beskriver at hun ble et forstyrrende element i skolen, og at skolen egentlig ikke hadde plass til foreldre. Foreldre var i veien, var hennes opplevelse.

Ingen av foreldrene er ensidig klandrende mot skolens håndtering av barnets oppvekst. De ser også forhold ved seg selv, og forhold ved barnet, som vanskeliggjorde samarbeidet og skolegangen. En mor forteller at hun hele tiden tvilte på seg selv – om det hun gjorde, var riktig, og om hun hadde påført barna sine ekstra belastninger gjennom noen av valgene hun hadde tatt. Hun var usikker på hvor høye krav hun skulle stille både til barnet sitt og til skolen. De høyeste kravene stilte hun til seg selv, og hun slet seg nesten ut på det. I ettertid lurer hun på hvordan hun i det hele tatt orket. Selv tror hun at bekymringen for sønnen gjerne medførte at hun så gjennom fingrene med noe av atferden han kunne vært korrigerert på. Hun sier: «Ens barn er ens ømme punkt. Jeg ville kun det beste for sønnen min, og så ble det feil likevel.»

De vanskelige hjemmeforholdene til noen av disse barna synes foreldrene egentlig hørte hjemme som tema i skolen, men de fant aldri tid til å ta det opp, og kanskje heller ikke tillit til skolen. En mor beskriver det slik: «Hadde jeg hatt tillit til skolen, kunne jeg kanskje fortalt om volden hjemme, og at barnet mitt hadde vært utsatt for seksuelle overgrep, men jeg stolte ikke på deres vurdering og på hvordan de ville håndtere denne informasjonen i ettertid.» Samtidig ser denne moren klart at ikke alle tema er skolens anliggende, og hun fortsetter: «Det er ikke det at disse tingene nødvendigvis hører hjemme i skolen, men det hørte hjemme i livet til barnet mitt. Hvis de skulle kunne se hele barnet og forstå hvordan det var, var det jo viktig. Ikke for at de skulle løse problemene på skolen, men for at de skulle forstå.»

Foreldrene fikk avslutningsvis i intervjuet spørsmål om hvilke råd de ville gi, ut fra sin erfaring, når det gjaldt hva som kunne forbedre samarbeidet mellom hjem og skole.

En mor sier: «Skolen må gi skikkelige tilbakemeldinger til den enkelte. Rett på sak, ikke overflatisk.» Hun påpeker videre at det er viktig at skolen avklarer med hjemmet hvilke plikter de har, slik at de hjemme slipper å være usikre på hva som er deres oppgaver, og hun fortsetter: «En må gi beskjed for å minske risikoen for skjevutvikling.» Hun tror også at det er viktig at tilbakemeldingene er tilpasset til den enkelte familie og deres forutsetninger og behov.

Et foreldrepar sier at de tror en er mer observante i dag. De tror også på individuelt tilpassede regler: «En regel passer ikke for alle.» De har et ønske om at en i fremtiden skal få slippe å oppleve, slik som de selv gjorde, å bli innkalt for «å bli informert», men at skolen heller kan legge opp til dialog med foreldrene.

En mor ønsker mer relasjonskompetanse inn i skolen. Hun tror det ville bidra til at en jobbet med foreldre på en slik måte at det ble tillit nok mellom partene til at også svært vanskelige forhold rundt barnet ble naturlige å dele med skolen. Samtidig er hun tydelig på at skolen ikke nødvendigvis skal ha ansvar for alt, men informasjon vil kunne bidra til at de skal kunne ta vare på hele barnet og forstå det. Hun sier: «En kan definere at det er andre som skal ta hånd om problemene, men en kan ikke late som om problemene ikke finnes.» Hennes råd er nært knyttet til egen erfaring med skolens håndtering av hennes barn, og hun sier det slik: «Jeg ønsker en skole hvor en evner å anerkjenne særlige egenskaper ved barnet, slik at disse blir en styrke, ikke et problem. En smart lærer ville kunne vendt det hele til noe positivt. I stedet ble det håndtert umodent og resulterte i en maktubalanse mellom elev og lærer.» Selv er hun lei for at hun ble påvirket av skolens fremstilling av barnet sitt, og hun ser at det påvirket hennes og barnets relasjon på en negativ måte. Hun opplevde skolen som belærende og satt ofte i samtalene igjen med en følelse av at «barnet mitt er ikke verdt noe», eller at «jeg som mor er ikke verdt noe». Det er hennes overbevisning at en skole med mer kompetanse om relasjoner ville kunne generert andre erfaringer, selv om barnets egenskaper var de samme. Når skolen ble tilstrekkelig irettesettende, opplevde hun som mor at hun fikk behov for å vise at hun hadde gode verdier og normer. Det medførte en spenning også mellom henne og barnet omkring oppfatningen av skolen.

Et foreldrepar ønsker å formidle at de i det store og hele var svært fornøyde med skolens håndtering og deres forsøk på å finne løsninger. De synes ikke skolen på noen måte kunne håndtert ting annerledes for at sønnen kunne fått det bedre på skolen. De er trøtte av å lete etter forklaringer på hvorfor ting

utviklet seg som de gjorde, og ønsker å se fremover og prøve å beskytte seg mot fortvilelse, samtidig som de vil hjelpe sønnen sin når de kan.

En mor påpeker at enhetsskolen ikke gir like muligheter ved å behandle barn likt. Hun ønsker en skole med mer rom for forskjellighet enn det hennes barn erfarte. Dette ville lette samarbeidet, tror hun. Samtidig tror hun at det er mer krevende å være lærer i dag enn det var før, og at skolen må endre seg i tråd med den øvrige samfunnsutviklingen. Hun stiller også spørsmål ved om det er slik at det finnes personer som faktisk ikke egner seg til å bli lærer. Avslutningsvis påpeker hun at noen av hjelpetiltakene i skolen, for eksempel «sosiallæreren», kanskje blir mindre tilgjengelige fordi de heter det de gjør. Kanskje ville noen av de gode tiltakene i skolen ha vært mer tilgjengelige for behovstrengende elever om de hadde mer uskyldige navn, eller navnene i mindre grad avslørte innholdet i personens arbeidsfelt.

Oppsummering

- I intervju med foreldre av voksne rusmiddel-avhengige der en har fokusert på barnas skolehistorie, fremkommer det at foreldrene grovt sett forstår skoleerfaringene på to måter:
1) at alt gikk relativt greit helt til barnet begynte på ungdomsskolen, eller 2) at foreldrene var bekymret for om barnet klarte seg i skolen, på grunn av faglige eller sosiale problemer, gjennom hele skoleløpet.
- Noen av foreldrene som bekymret seg gjennom hele skoleløpet, erfarte at skolen brukte mye tid og energi på å roe dem ned heller enn på å utforske hva bekymringen deres bunnet i.
- Foreldrene påpeker spesifikke forhold ved barnet, familiesituasjonen og skolens håndtering når de forklarer hvorfor ting utviklet seg i feil retning.
- I noen av historiene karakteriseres skolen som «ikke-inkluderende», og det blir sagt at skole og foreldre «ikke spilte på samme lag», eller at «skolen så bort i de øyeblikkene hvor viktige beslutninger omkring veivalg i forhold til barnet ble tatt».
- Noen av foreldrene beskriver konferansetimen som «et program» der en som foreldre ikke måtte forstyrre «kjøreplanen».
- En mor ønsker en åpnere skole der det er fortrolighet nok til å tematisere vanskelige familieforhold – uten at skolen dermed skal ha ansvaret for slike forhold, men for at barnet skal forstås som et helt barn.
Hun sier: «En kan definere at det er andre som skal ta hånd om problemene, men en kan ikke late som om problemene ikke finnes.»

AVSLUTNING

Undersøkelsen gir noen gode nyheter med hensyn til samarbeidet mellom hjem og skole. Kontaktlærerne som gruppe erfarer at 87% av samarbeidet med de foresatte er lett, og kun 13% vanskelig. Kvinnelige kontaktlærere erfarer riktig nok at noe mer av samarbeidet er vanskelig. Kontaktlærernes fokus i utviklingssamtalene samsvarer i stor grad med det de erfarer at de foresatte er opptatt av, og foresatte på sin side erfarer at samtalene er slik kontaktlærerne beskriver. Det er med andre ord god overlapping mellom den praksisen kontaktlærerne melder om, og det de foresatte opplever.

Foresatte erfarer skolen som velvillig og imøtekommende, og omkring to tredjedeler av de vi har spurt, sier seg fornøyde med skolens faglige og sosiale innhold samt med de fysiske rammene i skolen. Dette er til dels overraskende, sett i lys av debatten i media den seinere tid og beskrivelsene av den norske skolen her. Foresatte har altså i stor grad et positivt syn på skolen, på tross av ukjentlig – og i perioder daglig – negativ omtale i massemedia.

Kontaktlærerne beskriver at de foresatte er en viktig ressurs i skolen, men er usikre på om de vet det selv. Foresatte på sin side mener at de kunne ha involvert seg mer i skolen. Trenger de foresatte tydeligere informasjon om hva de kan gjøre?

Kontaktlærerne gir tilbakemelding om at de foresattes innsats i barnets skolegang er avgjørende for resultatene til den enkelte. Samtidig anslår de at så mange som 22% av de foresatte følger barna for dårlig opp i skolen. Så mange som 41% av de foresatte føler at kompetansen deres ofte ikke strekker til når de skal hjelpe med hjemmearbeid. Kan dette bidra til å forklare hvorfor forskjeller i læring så tydelig følger sosiale mønstre? Kunne en ha bidratt til å utjevne noen av de potensielle forskjellene i forutsetninger for læring om en inkluderte hjemmearbeidet i skoledagen, hvor kompetente lærere tok seg av opplæringen?

En vet mye om hvilke faktorer som er indikatorer på at barn og unge kan stå i fare for å utvikle risikoatferd, og hvilke faktorer som beskytter mot risiko. Noe av utfordringen i forbindelse med forebygging er å bidra til å beskytte barn og unge mot risiko-utvikling, også i de tilfellene hvor den risikoen de står i, ikke er synlig for omgivelsene eller hjelpeapparatet. Dette gjelder både den individuelle sårbarheten til det enkelte barn og forhold rundt barnet. Det er god forebygging å bidra til at alle barn får oppvekstvilkår som er gode nok. Hvem vet hvilke utfordringer det enkelte barn etter hvert vil møte? Det å bidra til godt samarbeid mellom hjem og skole er en beskyttelsesfaktor som alle barn kan dra nytte av.

Foresattes nærhet til barna sine kan innebære at de på et svært tidlig tidspunkt er i stand til å fange opp forhold ved barnets utvikling som barnet kan trenge hjelp til. Deres bekymring er en viktig indikator på at hjelpeinstanser rundt familien må tre støttende til. Det at foreldre er bekymret, kan være ubegrunnet, eller det kan være det første tegnet på at barnet og/eller familien trenger ekstra støtte. Skolen har en viktig rolle her og kan bidra til å berolige foreldre, eller hjelpe dem til å få hjelp eller kunnskap som bidrar positivt i barnets videre utvikling.

Skolen er samfunnets «kikkhull» inn i alle norske barns oppvekstvilkår. Reduseres samfunnets mulighet til å agere i forhold til vanskelige oppvekstforhold på et tidlig tidspunkt når hjemmesituasjonen i så liten grad tematiseres i utviklingssamtalene? Bør skolen ta stilling til om og eventuelt hvordan slike tema hører hjemme i skolen?

I hvilken grad kan erfaringer som foreldre av voksne rusmiddelavhengige har gjort i skolen, være med på å kaste lys over tema i skolen i dag? Og hvordan kan vi nyttiggjøre oss deres historier i måten vi arbeider med å forbedre samarbeidet mellom hjem og skole?

Hva med de «lette» problemene? Har en et tilsvarende «lett hjelpeapparat», eller kan en kun tilby «tunge» tjenester fra et massivt apparat? Finnes det nye og gode måter å hjelpe på som ikke er forsøkt, og som ikke belaster den som kanskje trenger hjelp?

Kompetansesenteret vil arbeide videre med problemstillingene som fremkommer i undersøkelsen, og vil invitere skoler og samarbeidspartnere inn i et utviklingsarbeid. Det er mange og ulike foresatte som er i samarbeid med skolen og med forskjellige forventninger til samhandling. I det videre arbeidet vil vi spesielt være opptatt av å styrke innsatser og utvikle kompetanse, slik at barn som kan være risikoutsatt får støtte og beskyttelse i en tidlig fase.

Stiftelsen Bergenslinikkene, Vestre Torggate 11,
Postboks 297 Sentrum, 5804 Bergen, Norway
tlf: 55 90 86 00 | www.bergenslinikkene.no

ISBN: 978-82-8224-002-4